

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2022

Ladislava Procházková

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

Bakalářská práce

Autor: Ladislava Procházková

Studijní program: B0923P240001 – Sociální práce

Studijní obor: specializace Sociální práce ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Judr. et Mgr. Filip Rigel, Ph. D.

Hradec Králové, 2022

Zadání bakalářské práce

Autor: Ladislava Procházková

Studium: F19BK0118

Studijní program: B0923P240001 Sociální práce

Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě

Název bakalářské práce: **Vliv mediace v případě nesouladu rodičů v péči o dítě**

Název bakalářské práce Aj: Influence of meditation in case of parentel disagreement in child care

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude věnovat problematice nesouladu rodičů v péči o dítě. Práce se bude zabývat formami péče o dítě v případě rozvodu či rozchodu partnerů ? rodičů, sociálně právní ochranou dětí, rodičovskou odpovědností a důvody, proč a za jakých okolností dochází k nesouladu v péči o dítě. Hlavním cílem práce je zjistit míru vlivu mediace a její vhodnosti v případě, kdy dochází k nesouladu rodičů v péči o dítě. Za tím účelem práce v metodologické části popíše kazuistiky případů vhodných pro mediaci. Klíčová slova: Nesoulad, péče o dítě, rodiče, mediace, mediátor, rodina, sociálně právní ochrana dítěte, práva dítěte, rodičovská odpovědnost, komunikace, způsob řešení, rozvod.

HOLÁ, L. Mediace způsob řešení mezilidských konfliktů. Praha: Grada, 2003, ISBN 80-247-0467-6
MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči. Otec, dítě, rodina, 1994, roč. 1, č. 1, s. 1-5. RISKIN, L., L., ARNOLD, T., KEATING, J., M. Mediace aneb jak řešit konflikty. Praha: Pallata, 1996, ISBN 80-901710-6-0 ŠNÝDROVÁ, I. Význam rodiny pro vývoj osobnosti. Otec, dítě, rodina, 1994, roč. 1, č. 2, s. 4. MATĚJČEK, Zdeněk. Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-x. MATĚJČEK, Zdeněk a Jarmila KLÉGRVÁ. Praxe dětského psychologického poradenství. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0000-0. KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-214-1. MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8. BAKALÁŘ, E. Mediace (rozvodová). Otec, dítě, rodina, 1996, roč. 3, č. 7, s. 5-8 MÄRTIN, D. Klidný rozvod ? mediace. Otec, dítě, rodina, 1996, roč. 3, č. 7, s. 11. 8. MATĚJČEK, Z., JEDLIČKA, J. Britská cesta rodinné mediace. Otec, dítě, rodina, 1996, roč. 3, č. 7, s. 8-11. HORÁČEK, Tomáš. Zákon o mediaci: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-698-3 ŠÍNOVÁ, Renáta, Lenka WESTPHALOVÁ a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. Rodičovská odpovědnost. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-179-3. Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1 HUSSEINI, Faisal a kol. Listina základních práv a svobod: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2021. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-812-2. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020-. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-795-8.

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: JUDr. et Mgr. Filip Rigel, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem bakalářskou práci s tématem „Vliv mediace v případě nesouladu rodičů v péči o dítě“ vypracovala sama, s podporou a pod vedením Judr. et Mgr. Filip Rigel, Ph. D., s tím, že jsem použila literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Ve Kočí 5. 4. 2022

Ladislava Procházková

Název práce:

„Vliv mediace v případě nesouladu rodičů v péči o dítě“

Název práce v anglickém jazyce:

„Influence of mediation in case of parental disagreement in child care“

Abstrakt:

Bakalářská práce se bude věnovat problému, který v dnešní době v případě rozvodu či partnerského soužití mohou partneři – rodiče, řešit a tím je nesoulad rodičů v péči o dítě. Bude se zabývat formami péče o dítě v případě rozvodu či rozchodu partnerů – rodičů, sociálně právní ochranou dětí, rodičovskou odpovědností, důvody proč a za jakých okolností dochází k nesouladu v péči o dítě i v neposlední řadě a převážně mediací, míru vlivu mediace a její vhodnosti jako způsobu komunikačního prostředku mezi rodiči, kterým tento nesoulad v péči o dítě vznikl. Dále o právním ukotvení mediace jako takové v zákoně.

Cíl práce

Hlavním cílem práce je zjistit míru vlivu mediace a její vhodnosti v případě, kdy dochází k nesouladu rodičů v péči o dítě.

První část:

Bude čistě teoretická. V této části práce popíše rodinu jako instituci, rozebere rozvodovou tematiku, sociálně právní ochranu dítěte, rodičovskou odpovědnost, formy péče o dítě. Bude mluvit o právech dítěte. Bude hledat důvody, proč nesoulad v péči o dítě u rodičů vzniká. Zaměří se na mediaci, míru jejího vlivu a její vhodnost při řešení nesouladu v péči o dítě. Představí a popíše mediaci, její historii v České republice i ve světě, principy, cíl, fáze, formy i požadavky kladené na osobu mediátora. Také se zmíní o stresu a psychické zátěži dítěte, která vzniká v případě, že dva podstatní lidé v životě dítěte nejsou schopni být v souladu a jaký vliv tato skutečnost má na zdravý vývoj dítěte a vývoj jeho osobnosti jako člena naší společnosti.

Druhá část:

V praktické části zpracuje kazuistiky případů vhodných pro mediaci, které potvrzují mediaci jako vhodný způsob řešení nesouladu v péči o dítě. Věřím, že uplatním i své zkušenosti, které získám v rámci povinné praxe v 5. Semestru, kterou chci zrealizovat buď na OSPOD nebo ve společnosti Amalthea z.s. Zároveň budu čerpat ze své bohaté osobní zkušenosti a množství přečtených a získaných informací.

Třetí část:

V závěru shrnu teoretickou i praktickou část své práce a všechny získané informace o mediaci.

Klíčová slova:

Nesoulad, péče o dítě, rodiče, mediace, mediátor, rodina, sociálně právní ochrana dítěte, práva dítěte, rodičovská odpovědnost, komunikace, způsob řešení, rozvod.

Název práce:

“Vliv mediace v případě nesouladu rodičů v péči o dítě“

Název práce v anglickém jazyce:

“The Effects of Mediation in Case of Differences in Parents’ Childcare Practices”

Abstract:

The dissertation focuses on an issue that may need to be addressed nowadays by partners in case of a divorce or co-parenting – differences between the parents’ approaches to childcare. Forms of childcare in case of the partners’/partners’ divorce or break-up, social and legal protection of children, parental responsibility, reasons why and under what circumstances differences in childcare practices emerge, and last but not least and mainly the effects of mediation and its appropriateness as a means of communication between parents experiencing such differences in childcare practices are discussed. Furthermore, it is pointed out how mediation is regulated by law

Objective of the dissertation

The main objective of the dissertation is to establish the effects of mediation and its appropriateness in situations where differences appear between the parents’ approaches to childcare.

Part 1:

The first part is strictly theoretical. In this part, family as an institution is described, and the topics of divorce, social and legal protection of children, parental responsibility and forms of childcare are analysed. A child’s rights are discussed. Reasons for the emergence of differences between the parent’s childcare practices are examined. The author focuses on mediation, its effects and appropriateness when addressing differences in childcare. Mediation, its history in the Czech Republic and around the world, principles, objectives, phases, forms and requirements for the person serving as the mediator are introduced and described. Mental stress on the child that results from two important people in the child’s life not being able to act in agreement and the impact of this situation on the child’s healthy development and the development of the child’s personality as a member of our society are mentioned.

Part 2:

The practical part contains an analysis of cases suitable for mediation that confirm the role of mediation as an appropriate method of addressing differences in childcare practices. The author hopes to apply experience gained during the mandatory internship completed during the 5th semester ideally with the Child Protection Services or in Amalthea z.s. In addition, the author will use extensive experience and numerous information gathered from literature and personal experience.

Part 3:

The theoretical and practical parts of the dissertation and all information concerning mediation obtained are summarized in the conclusion.

Keywords:

Differences, childcare, parents, mediation, mediator, family, social and legal protection of children, child’s rights, parental responsibility, communication, resolution method.

Obsah

Úvod	8
I Teoretická část	10
1 Rodina a její úloha	10
1.1 Základní pojetí a význam rodiny	10
1.2 Význam a smysl rodiny ve výchově a vývoji nezletilého jedince	11
2 Rozvod	14
2.1. Rozvod a formy péče o dítě	14
2.2. OSPOD a jeho role	15
2.3. Vznik a okolnosti nesouladu v péči o dítě	16
3 Mediace	19
3.1. Charakteristika mediace, základní principy mediace a její druhy	19
3.2 Mediace v zahraničí	20
3.2 Historie mediace v České republice	21
3.3 Případy vhodné pro rodinnou mediaci	22
3.4 Mediátor	22
3.5 Mediační proces a jeho průběh	24
3.6 Cochemská praxe	24
II Empirická část	28
4 Metodika výzkumu	28
4.1 Cíle výzkumu	28
4.2 Zvolená výzkumná strategie	28
4.3 Operacionalizace cílů	29
4.4 Výzkumný soubor	30
4.5 Organizace a průběh výzkumu	31
4.6 Zpracování dat	31
4.7 Etika výzkumu	32
5 Výsledky výzkumu	33
5.1 Kazuistika 1	33
5.2 Kazuistika 2	39
6 Diskuse	44
Závěr	49
Seznam použité literatury	51

Úvod

Říká se, že při rozhodování o určitém jevu je vhodnější, když rozhodují tři, neboť v tomto případě mohou všichni zúčastnění hlasovat a lichý počet účastníků hlasování vede k tomu, že jeden názor převáží. Proto je také problematické hledat konsensus v případě, že o určitém jevu jednají pouze dva lidé. Při neshodě mohou losovat, jeden může ustoupit, lze také ze situace odejít, nebo je možné vstoupit do konfliktu.

Existuje však i další varianta. Je možné usednout k jednacímu stolu a začít hledat řešení, které bude přijatelné pro obě strany. I když je člověk označován jako *homo sapiens*, tedy člověk moudrý nebo rozumný, skutečností zůstává, že lidé nejsou obdařeni pouze rozumem, ale též emocemi, a ty jsou často ve značném rozporu s tím, co pomyslně velí rozum. Hledání konsensu znamená zklidnění emocí, ne však jejich potlačení. Je důležité uvědomit si přítomné, byť potlačené emoce, a rozumově se k nim postavit. Uvědomit si, k jakým deficitním potřebám se vážou, a nalézt – opět s využitím rozumu – řešení, které bude více vhodné a respektující obě strany.

V předložené práci je věnována pozornost tématu, které se zabývá právě touto variantou řešení problému. Hlavním cílem práce je zjistit míru vlivu mediace a její vhodnosti v případě, kdy dochází k nesouladu rodičů v péči o dítě.

Mediací se v práci rozumí rodinná mediace. Jedná se o fenomén, jehož aplikace je velmi užitečná pro řešení konfliktu, ovšem není dosud dobře propagována, rodiny ji tedy dosud jen velmi málo využívají. Záměrem práce je tedy poukázat také na význam mediace a přiblížit, co je jejím obsahem, jak probíhá, přičemž toto přiblížení je v rovině teoretické, ale i praktické.

Teoretická východiska jsou obsahem prvních tří kapitol práce a jsou věnována charakteristice rodiny, rozvodu a mediace. V první kapitole je nejprve podána definice rodiny, vymezeny jsou její funkce a poukázáno je především na význam rodiny pro dítě, a to zejména z hlediska potřeb dítěte. Druhá kapitola pojednává o rozvodu, možnostech péče o dítě, roli orgánu sociálně-právní ochrany dítěte v rozvodovém procesu, nastíněny jsou také důvody, proč k rozvodu dochází.

Třetí kapitola je nejobsáhlejší, neboť se soustředí na klíčové téma práce, kterým je rodinná mediace. Nejprve je uvedena základní charakteristika mediace, její legislativní vymezení, koncepce mediace v zahraničí, ale též historie mediace v českém prostředí. Zmíněny jsou požadavky kladené na mediátory, detailněji je přiblížen proces mediace. Pozornost je následně

věnována tzv. Cochemské praxi, která je specifickým a komplexním způsobem řešení rozvodového či rozchodového konfliktu, v němž je ztrácen ze zřetele zájem dítěte a který si vyžaduje spolupráci všech zúčastněných stran, přičemž jednu z centrálních rolí v Cochemském modelu má mediace.

Ve čtvrté kapitole práce je popsán realizovaný výzkum, jehož hlavním cílem bylo zjistit míru vlivu mediace a její vhodnosti v případě, kdy dochází k nesouladu rodičů v péči o dítě. Formulovány byly čtyři dílčí cíle, které byly operacionalizovány. Metodou výzkumu byl rozhovor a analýza dokumentů. Výzkum probíhal jedné neziskové organizaci, zajišťující mediaci dle zákona o mediaci, spolupracující s místním soudem a orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Výstupem je prezentace dvou kazuistik pojednávajících o rodinné mediaci v kontextu řešení opatrovnického sporu, který rodiče nebyli schopni sami vyřešit, využita tak byla mediace.

Shrnutí výsledků ve vztahu k dílčím cílům je podáno v závěru každé kazuistiky. V diskusi je věnována pozornost vybraným aspektům mediace v rámci prezentovaných případů. Poukázáno je na úskalí mediace a některé jevy, které se často v rámci mediace objevují, resp. jsou tématem, na které se musí mediátor zaměřovat, kdy se jedná např. o téma syndromu odcizeného rodiče.

Hlavní zjištění výzkumu jsou shrnuta v závěru práce, v němž jsou také uvedeny limity práce a možnosti dalšího zkoumání v této problematice.

I Teoretická část

1 Rodina a její úloha

První kapitola práce je úvodem do zkoumané problematiky. Definováno je, co je to rodina, jaké jsou její hlavní funkce a jaký význam má pro dítě i členy rodiny. Těmito znalostmi musí disponovat každý mediátor a musí je mít soustavně na paměti, neboť v případě mediace nejen že pomáhá např. dítěti, které se stalo obětí rodičovského sporu (mnohdy spíše rukojmím rodičů), ale zároveň usiluje o to, aby byl zachován rodinný systém, a to takový rodinný systém, který je funkční, zdravý a užitečný pro všechny členy rodiny.

1.1 Základní pojetí a význam rodiny

Jak uvádí Hamplová (2014), neexistuje jednotná definice rodiny. Definice rodiny se různí nejen v jednotlivých vědeckých oborech, ale též v rámci jednoho konkrétního oboru. Vzhledem k tomu, že je rodina chápána jako sociální skupina, je vhodné uvést sociologickou definici rodiny. Hamplová (2014) zmiňuje čtyřicetiletý americký projekt v sociologii zaměřený právě na vymezení toho, co je to rodina, jehož výstupem je definice, v níž je rodina chápána jako *„sociálně legitimizovaný svazek, jehož hlavním cílem je plození a ochrana dětí a legitimizace potomstva a pro který je typické vymezení práv a povinností mezi jednotlivými členy, vzájemné ekonomické závazky a jasně vymezený životní prostor“* (Berger dle Hamplová, 2014, s. 11).

V této definici si lze povšimnout, že rodina není spojována s manželstvím, zdůrazněny jsou kromě vazeb mezi členy rodiny také vazby ekonomické a určitý prostor k žití v tomto uskupení. Ovšem skutečností je, že existují také uskupení, která jejich členové vnímají jako rodinu, nemají však děti, ani je neplánují. Na tuto skutečnost upozorňuje např. Kraus (2014), který právě z důvodu odlišného nahlížení na rodinu konstatuje, že by bylo vhodné zvážit, zda pojem rodina nenahradit termínem jiným, kterým může být např. soužití nebo domácnost. Zároveň také autor vyzdvihuje jeden z aspektů rodiny, který lze považovat za velmi výstižný a kterým je nahlížení na rodinu jako na *„útočiště před veřejným složitým světem“* (Kraus, 2014, s. 126).

Vzhledem k tomu, že je v práci pojednáno o mediaci, tedy procesu, který je důležitý v případě existujících konfliktů v rodině, zejména v rodině s dětmi, je v textu na rodinu nahlíženo jako na uskupení, v němž žijí děti, přičemž se může jednat jak o svazek oficiální (manželství), tak i o nesezdané soužití partnerů s dětmi.

Pro účely práce je také zapotřebí zmínit základní funkce rodiny, které jsou následující:

- biologicko-reprodukční: funkcí rodiny je plodit děti. Tato funkce je důležitá jak pro rodinu samotnou, tak i pro stát, který na ni působí prostřednictvím populační politiky (ta může být restriktivní nebo stimulační). Pro jedince (rodiče) má tato funkce význam z hlediska jeho potřeb biologických (pokračování rodů, předání genů), tak i sexuálních;
- ekonomicko-zabezpečovací: rodina zajišťuje dostatečné ekonomické zázemí pro její členy, ovšem tato funkce by neměla převažovat nad funkcí emocionální. Tato funkce má také význam pro stát, jeho ekonomiku, nicméně v současné době je značně zastoupena v souvislosti s rodinou spíše funkce spotřební než výrobní;
- emocionální: tato funkce je nezastupitelná, nedokáže ji zajistit žádná instituce. Prostřednictvím emocionální funkce zažívají členové rodiny pocit bezpečí, jistoty, lásky, důvěry, pojí se také s různými rituály. Tuto funkci musí mít zabezpečené zejména děti. V poslední době nebývá tato funkce dostatečně saturována (rodiče nemají na děti čas apod.), narůstá tak počet deprivovaných dětí. U dětí se pak objevují různé poruchy, ztěžující jejich fungování ve vztazích, včetně vztahu k sobě samému. Tato funkce je důležitá i pro dospělé, především v situacích krizí a zátěže;
- socializačně výchovná: rodina je klíčová z hlediska socializace dítěte (tj. jeho začleňování do společnosti, v tomto ohledu je důležitý i kontakt s prarodiči, zároveň by měla rodina umožnit dítěti socializaci i mimo rodinu, zejména ve vrstevnických vztazích. Prostřednictvím plnění této funkce přebírá dítě důležité hodnoty společnosti, osvojuje si její kulturu (Kraus, 2014; Langmeier, Krejčířová, 2006; Špaňhelová, 2010).

Tyto funkce mohou mít různé názvy, klasifikace se také mohou různě lišit: Kraus (2014) např. zvláště vyčleňuje funkci ochrannou (pečovatelskou), kterou by bylo možné přiřadit zejména k funkci emocionální.

1.2 Význam a smysl rodiny ve výchově a vývoji nezletilého jedince

Jak je z výše uvedeného výčtu zřejmé, rodina má především plnit své funkce ve vztahu k dítěti (nezletilému jedinci), přičemž jako klíčová se jeví funkce emocionální. Pro porozumění významu a smyslu rodiny ve výchově a vývoji nezletilého jedince je zapotřebí přijmout myšlenku akcentovanou Sobotkovou (2007), že je rodina systémem. To s sebou přináší mnoho výhod a nevýhod. Tím, že se jedná o systém, dochází k synergickému efektu: každý člen rodiny sdílí s tímto systémem své zdroje, přednosti, z nichž mohou čerpat ostatní členové, kteří

zároveň do rodinného systému též přispívají tím, co je užitečné pro druhé. Tento systém se také vyznačuje vztahovou sítí, což je velmi důležité zejména v situacích zátěže. Jednou z nejvhodnějších forem zvládnání zátěže nebo stresu je vyhledání sociální opory. Pokud je rodina funkční, dokáže svým členům poskytnout v případě krize nebo zátěže bezpečné zázemí, nabízí možnost vyslechnutí, sdílení, hledání možného řešení problému, saturuje potřeby člena rodiny.

Orel, Obereignerů a Mentel (2016) považují u rodiny za její klíčovou funkci vliv na sebepojetí jedince. To, v jakém zázemí dítě vyrůstá, jak je svými nejbližšími osobami přijímáno, jak se rodiče k sobě chovají, má vliv na to, jak dítě vnímá samo sebe, což následně ovlivňuje to, jak funguje ve vztazích s druhými, a to jak v osobní, tak i pracovní rovině. Spokojený a sebevědomý jedinec dokáže řídit svůj život, přispívat k tomu, aby byl kvalitní a byl v něm spokojený.

Nejčastěji bývá uváděno, že rodina plní či by měla plnit potřeby dítěte. Právě jejich uspokojení vede k tomu, že z dítěte vyroste spokojený, sebevědomý jedinec, který je schopen navázat a udržet kvalitní vztahy s druhými. K těmto potřebám patří potřeba náležitých podnětů (potřeba stimulace), potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech, potřeba jistoty, potřeba pozitivní identity (vědomí vlastního já), potřeba otevřené budoucnosti, životní perspektivy. Děti by neměly být přespříliš stimulovány, zároveň by měly mít dostatek podnětů. Dětem neprospívá chaos. Je tak důležité, aby se dětem dostávalo v rodině určitého řádu, hranic, vhodné jsou také rituály. Řád dává dětem pocit bezpečí. Potřeba citové jistoty je uspokojována tím, že dítě žije v jistých, předvídatelných vztazích. Z této jistoty následně plyne vnitřní (sebe)jistota, osobnost se stává koherentní. Potřeba pozitivní identity je důležitá z hlediska společenských rolí a cílů, které si jedinec v životě stanovuje. Potřeba otevřené budoucnosti udržuje člověka v jeho životní aktivitě (Matějček, Dytrych, 1999).

Jak je zřejmé, v případě rozvodu, o němž je v práci pojednáno, jsou všechny tyto potřeby dítěte ohroženy z hlediska možnosti jejich saturace. Rozvod vnáší do života dítěte chaos, ničí dosavadní jistoty, přičemž mnohdy dítě ztrácí jistotu nejen v trvalosti rodičovského páru a koalice, ale též v konkrétním rodiči, který je sám situací zahlcen, není tak dítěti k dispozici. Mizí dosavadní řád, dítěti se dostává příliš mnoho stimulů, kterým navíc v případě nízkého věku nedokáže vůbec rozumět. Pokud dítě vypadává z rodinného systému, kterému mizí jeho vnější hranice, obtížně si může zachovat vědomí pozitivní identity. Jeho budoucnost se navíc jeví značně nejistá, ohrožená, nelze uvažovat o budoucnosti otevřené.

Shrnutí:

Rodina představuje v životě jedince zcela nezastupitelnou skupinu, výrazně ovlivňující to, jaké dítě je, jak v životě funguje, jak je spokojené samo se sebou. V tomto ohledu je důležité, aby rodina plnila své funkce. Pozornost je nutné věnovat zejména emociální funkci. Pokud ta je dostatečně saturována, členové rodiny jsou spokojeni, rodinný systém je soudržný a poskytuje bezpečné zázemí pro členy rodiny, chrání je před ohrožením zvenčí.

2 Rozvod

Ve druhé kapitole práce je věnována pozornost tématu rozvodu, který často bývá podnětem k tomu, že rodiče vyhledají mediaci, nebo je jim mediace nařízena. V textu bude pro účely práce věnována pozornost především subjektům, které jsou z hlediska řešení rozvodu důležité, přičemž s ohledem na význam role dítěte v rozvodové situaci je klíčovým subjektem OSPOD, tedy orgán sociálně-právní ochrany dítěte. Pozornost je věnována také rodičovské odpovědnosti, a to nejen co se týče odpovědnosti, kterou mají rodiče z hlediska platné legislativy, ale též ve smyslu odpovědnosti jako uvědomování si dopadu rozvodu na dítě, což je důležité pro kooperaci rodičů v rámci mediace.

2.1 Rozvod a formy péče o dítě

Možnost rozvodu byla v českém právním řádu upravena poprvé v roce 1950, nicméně k rozvodu příliš nedocházelo, přiznávána byla spíše rozluka. V minulosti nebylo možné, aby bylo manželství rozvedeno, pokud by tímto aktem bylo ohroženo nezletilé dítě a též pokud o rozvod žádal ten, kdo jej výlučně zavinil, existovaly však určité výjimky. Postupně se rozšiřovaly možnosti rozvodu, v roce 1998 byl zaveden institut nesporného rozvodu, u kterého soud nezkoumá důvody rozvodu, schvaluje dohodu, kterou manželé uzavřou, včetně péče o děti a rozdělení majetku (Novotný et al., 2014). V zásadě stále platí, že soud nerozvede manželství, pokud by byl tento akt v rozporu se zájmem nezletilého dítěte, přičemž je-li to možné, soud zjišťuje zájem dítěte na trvání manželství, a to nejčastěji prostřednictvím dotazu u pracovníka OSPOD. Manželství nebude rozvedeno, pokud není dříve upravena péče o dítě (děti), včetně určení výživného (zákon č. 89/2012 Sb.).

Rozvod jako krize partnerského vztahu má podle Fučíka (2013) za následek ztrátu pouta dítěte k rodiči. Dítě se ocitá v nepříjemné atmosféře, musí si zvyknout na nové prostředí, nové významné osoby v jeho životě, děti zažívají stres. Mění se struktura rodiny.

Dle platné právní úpravy se v současnosti rozlišují čtyři formy péče o nezletilé dítě, kterými jsou svěření dítěte (děti) do péče jednoho z rodičů, svěření dítěte do společné péče, dále do střídavé péče a čtvrtou možností je svěření dítěte do péče jiné osoby, než je rodič. Soud při tomto rozhodování zohledňuje přání rodičů, nicméně velmi důležité je také stanovisko (přání) dítěte. Čtvrtá varianta bývá výjimečná, je volena v případech, kdy ani jeden z rodičů není schopen výchovy dítěte. Specifická a málo užívaná je také společná péče, která v zásadě znamená, že se pro dítě nic výrazně nemění: rodiče stále žijí s dítětem a pečují o něj společně.

U souhlasné péče je nutný souhlas obou rodičů, u střídavé péče tomu tak není. V případě společné péče končí tato forma péče o dítě většinou poměrně brzy, v delším rozsahu, než je 5 let, setrvává jen u 20 % těchto případů. Střídavá péče také nezřídka zaniká, přičemž její zánik bývá mnohdy velmi dramatický a příčinou je nedostatečná, nevhodná komunikace rodičů. Často rodič, který se střídavou péčí nesouhlasil, jedná tak, že nakonec zanikne (Ševčík et al., 2013).

2.2. OSPOD a jeho role

OSPOD je často vnímán laickou veřejností jako *sociálka*, a pokud s jeho pracovníci nepřijde rodina do styku, mnohdy nemá ponětí o tom, jaká je role této instituce. Nezřídka je OSPOD pojímán jako subjekt pracující pro soud, policii, čemuž tak ovšem není. Sociální pracovník působící na OSPODu většinou usiluje o to, aby pomohl rodině zvládnout její krizi, primárně dbá na blaho a zdraví, bezpečí dítěte. Nicméně má i roli kontrolní a rozhodnutí pracovníka OSPODu má často velký vliv na fungování rodiny v procesu rozvodu, nebo i po rozvodu, též na fungování dítěte (Matoušek, Pazlarová, 2016).

OSPOD jsou v zásadě krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdni úřady, ministerstvo, Úřad, včetně Úřadu práce České republiky, přičemž sociálně-právní ochranu (SPOD) zajišťují obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, které jsou považovány za tzv. pověřené osoby. SPOD se týká dětí, jejichž rodiče zemřeli, nebo se jedná o rodiče, kteří si neplní povinnosti, které plynou z rodičovské odpovědnosti, nebo kteří nevykonávají či zneužívají svého práva plynoucího z rodičovské odpovědnosti. Dítě samo má právo požádat OSPOD o pomoc při ochraně svých práv a ochraně svého života, následně pak musí OSPOD tuto pomoc poskytnout. OSPOD realizuje preventivní a poradenskou činnost, může stanovovat výchovná opatření (např. napomenout rodiče, stanovit dohled nad dítětem), může také dočasně odejmout dítě rodičům, dítě může být svěřeno na základě doporučení OSPOD a rozhodnutí soudu do pěstounské péče, OSPOD také může nařídít po dobu 3 měsíců umístění dítěte do střediska výchovné péče nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (zákon č. 359/1999 Sb.).

Institut rodičovské odpovědnosti je zakotven v novém občanském zákoníku, týká se povinnosti a práv rodičů spočívajících v péči o dítě (péče o jeho zdravý, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochrana dítěte, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělávání, určení místa jeho bydliště, zastupování dítěte a spravování jeho jmění).

Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká nabytím jeho svéprávnosti, tj. při dosažení 18 let dítětem. Rodičovská odpovědnost musí být vykonávána přiměřeně věku dítěte, je chápána jako záležitost dlouhodobá. Ochranou dítěte se rozumí jak ochrana fyzická, tak i povinnost vykonávat nad dítětem dohled přiměřeně jeho věku a osobnosti (Vojáčková, 2016).

Jak doplňují Šínová, Westphalová a Králíčková (2016), řízení týkající se rodičovské odpovědnosti v rámci zvláštních řízení soudních. Toto řízení se týká péče o nezletilé, styku s nezletilým rodičem, dále se může zabývat předáním nebo navrácením nezletilého dítěte či se může jednat také o situace a jevy, které jsou pro nezletilé dítě důležité, rodiče se však na nich nemohou dohodnout.

OSPOD vystupuje v pozici kolizního opatrovníka v rámci probíhajícího řízení o úpravu péče, výživu nebo styku s dítětem, nebo též z pozice ochrany dítěte, je-li dítě OSPODem vyhodnoceno jako ohrožené. V takovém případě činí kroky k jeho ochraně. OSPOD navrhuje, komu má být dítě svěřeno, vyjadřuje se k rodinné situaci, přičemž jedná i s dítětem (Mikulková, 2021). Dítě ve věku 12 a více let je považováno za osobu, která je schopná vyjádřit se k rodinné situaci a sdělit soudu, komu má být svěřeno do péče, ovšem do jisté míry je možné tento názor zohlednit i u dětí mladších (zákon č. 359/1999 Sb.).

Pokud se rodiče nemohou dohodnout o svěřeni dítěte do péče, nutná bývá nezřídka specializovaná psychologická odborná pomoc, kterou může nařídít OSPOD nebo i soud. Probíhá ambulantně, ideálně by měla být dobrovolná. Spolupráce v rámci využití této pomoci je vyhodnocována a podklady z ní slouží pro další rozhodování o svěřeni dítěte do péče. Nastat mohou závažné případy odcizení dítěte, nebo až zavržení, dítě může být i hospitalizováno a v rámci hospitalizace se pracuje s dítětem i rodičem. Specializovaná odborná pomoc (tj. mediace) probíhá ve spolupráci soudu, OSPOD a specializovaného poradenského zařízení (Poupětová, 2009).

2.3. Vznik a okolnosti nesouladu v péči o dítě

K nejčastějším příčinám rozvodu patří nevěra, dále se jedná o užívání návykových látek, častěji u mužů, nezáměr o rodinu, častěji u žen (Kolařík, 2013). Ze statistik za rok 2019 vyplývá, že u soudu je nejčastěji uváděnou příčinou rozvodu rozdíl povah, názorů a zájmů, druhou nejpočetnější skupinu tvoří soudem nezjištěné zavinění, dále se jedná o ostatní příčiny. Z konkrétních důvodů, které jsou u soudu uváděny, patří kromě výše uvedené nevěry,

alkoholismu a nezájmu o rodinu také neuvážený sňatek, zlé nakládání či odsouzení pro trestný čin, zdravotní důvody a sexuální neshody (ČSÚ, 2020).

Bez ohledu na to, o jakou příčinu se jedná, pociťuje často alespoň jeden z rodičů vůči bývalému partnerovi zášť. Ve sporu o péči o dítě je akcentováno genderové hledisko: ženy si „nárokují“ dítě s odkazem na to, že jako matky lépe rozumí dítěti, otcové trvají na svých rodičovských právech na styk dítěte. Jednat se může také o psychopatologii jednoho z rodičů, vliv prarodičů dítěte na spor mezi rodiči (Gjuričová, Kubička, 2009), roli mají i finance, konkrétně rozdílnost ekonomické situace obou rodičů po rozvodu, neochota hradit výživné některého z rodičů nebo nemožnost uzavřít dohodu o majetkovém vypořádání (Median, 2020). Obecně je však vždy společným jmenovatelem neschopnost nahlédnout na situaci z hlediska potřeb a zájmů dítěte, neschopnost upozadit své zájmy a usilovat o komunikaci a dohodu namísto sporu a jeho eskalace (Gjuričová, Kubička, 2009).

Jak konstatují Šínová, Kapitán a kol. (2016), nesoulad mezi rodiči v péči o dítě vzniká na základě konfliktů. Tyto konflikty nemusí být zprvu problematické, některé mohou být i konstruktivní. Ovšem závažná situace nastává, když se konflikt stane destruktivním. V tomto konfliktu vstupují rodiče do role nepřátel, předmětem konfliktu se stává dítě. Dítě následně nezdědka vnímá sebe samo jako viníka konfliktu mezi rodiči. O tom, zda se jedná o destruktivní konflikt, lze rozhodnout nejlépe na základě emocí, které dítě prožívá. Nejčastěji se kromě pocitů viny jedná o zlost a strach. Mezi nejzávažnější destruktivní konflikty patří konflikty, v nichž je přítomno násilí (verbální nebo fyzické), a to jak vůči jednomu rodiči, nebo i vůči dítěti. Pokud rodiče nevysvětlí dítěti, že probíhající konflikty neohrožují budoucnost rodiny, ztrácí dítě emoční jistotu. Prožívaný konflikt je pro dítě stresorem, na které nezdědka reaguje velmi silně, s nepříznivým dopadem pro jeho fyzické nebo psychické zdraví. Nastávají také situace, kdy se dítě od konfliktu distancuje, nebo se do něj zapojuje.

Jedna z nejzávažnějších situací, která pak může nastat, se týká syndromu zavrženého (odcizeného) rodiče. I když je termín považován za problematický, skutečností zůstává, že tyto situace nastávají a mnohdy nejsou nikdy vyřešeny, dítě si tak zachová po celý život negativní postoj vůči jednomu z rodičů, a to i přes odborné intervence. Dítě zůstává v minulosti, je v ní zajato i s pocity, které v době procesu odcizování se od rodiče zažívalo (Gjuričová, Kubička, 2009).

Shrnutí:

Rozvod je vždy záležitostí velmi emočně náročnou, ohrožuje však zejména dítě. Proto také v případě nevhodného chování rodičů, které je spojeno s nedodržením institutu rodičovské odpovědnosti, bývá nařízena ochrana dítěte, prováděná ze strany OSPOD, který může využít další subjekty, zejména pro zajištění potřebného bezpečí a ochrany dítěte, s čímž souvisí záměr zlepšit fungování rodičů tak, aby byli schopni domluvit se na řádné péči o dítě. Jednou z nejvyužívanějších a nejefektivnějších cest, jak toho dosáhnout, je mediace, která je detailněji popsána dále v textu.

3 Mediace

Kapitola přibližuje problematiku mediace, zejména mediace rodinné, neboť právě o rodinné mediaci je v práci primárně pojednáno. Uvedeno je legislativní vymezení mediace, popsáno je, v jakých případech bývá rodinná mediace užívána, pozornost je značnou měrou věnována osobě a roli mediátora, neboť jak bude dále v textu popsáno, jeho role je v procesu mediace klíčová, nicméně v České republice panují i přes vymezení mediace panují neshody o tom, kdo by měl mediaci provádět, problematické je též vymezení možností pro vykonávání procesu mediace. Charakteristika procesu mediace, jeho parametrů a role mediátora jsou důležité pro následnou reflexi a odbornou diskusi zaměřenou na analýzu výsledků vlastního výzkumu popsaného v kapitole čtvrté, který byl věnován dvěma konkrétním případům rodinné mediace.

3.1. Charakteristika mediace, základní principy mediace a její druhy

Mediací se dle § 2 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci) rozumí *„postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými (dále jen strana konfliktu) tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody“*. Na témže místě, v odstavci b), je také vymezen termín rodinná mediace, kterou se tedy rozumí *„mediace, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů“*.

K základnímu principu mediace patří dobrovolnost, která se týká jak vstupu do mediace, tak i účasti v ní, s možností přerušit ji, nebo z ní zcela odejít. Ukončení může být i jednostranné, není tedy nutný souhlas obou rodičů v případě rodinné mediace. Důležitým principem je odbornost mediátora, která je legislativně vymezena (Vágner, 2016).

Všechny zúčastněné strany se musí cítit v bezpečí, které je zvýšeno i požadavkem na zachování mlčenlivosti ze strany mediátora. Role mediátora se pojí se značnou aktivitou, neboť je tím, kdo usiluje o vtažení zúčastněných stran do procesu mediace (Vráblová, 2019).

Mediace může být rodinná, ale též může probíhat v rámci civilních sporů a trestních sporů. Je pojímána jako mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu, který probíhá mezi obviněným a poškozeným. Cílem je urovnat konfliktní stav, přičemž obě strany musí dát k mediaci výslovný souhlas. Mediace v trestním řízení je specifická, může být alternativou k soudnímu jednání, může probíhat i v rámci něj (Holá, 2011). V rámci trestních sporů je mediace prováděna ze strany Probační a mediační služby, Mediace může probíhat i bez

pověření orgánu činného v trestním řízení, pokud o to některá ze stran požádá. Probační a mediační služba o dané situaci následně informuje soud, který ji ovšem může i zastavit. Probační a mediační služba je informována o případech, kdy by bylo vhodné zahájit mediaci, od Policie České republiky nebo ze strany státních zástupců (zákon č. 257/2000 Sb.). V případě civilních sporů bývá využívána např. při sporech podnikatelských, spotřebitelských, zaměstnaneckých, často se jedná o různé dědické spory, spory o náhradu škody, ochranu osobnosti. Úspěšnost je až v 80 % řešených případů (Doleček, 2019).

3.2 Mediaci v zahraničí

Zatímco v České republice má mediace poměrně krátkou tradici, v zahraničí se jedná o poměrně dlouho a dobře zavedený institut mimosoudního (alternativního) řešení sporů. Má svoji historii v čínské, japonské, arabské nebo židovské kultuře, s různými rozdíly, přičemž v zásadě je mediace uplatňována v těchto kulturách stále, v případě propojení s náboženstvím jsou též zřetelně vymezeny její dílčí parametry, které vychází z náboženské historie, což tedy platí např. pro islám nebo judaismus. Právě vlivem čínských a židovských přistěhovalců se také rozšířila do USA, podíl na jejím šíření v USA měla i Jednota bratrská. Od 70. let minulého století je využívána v USA a v Kanadě tzv. komunitní mediace, později se přesunula i do komerční sféry a soudnictví. Ve Skandinávii má historii starší 200 let (Anon, 2022).

Lze ji nalézt v různých podobách v zemích Evropské unie. Velmi rozšířená je v Německu, v němž také existuje velké množství různých spolků a organizací, které sdružují mediátory a poskytují poradenství a podporu účastníkům mediace. Existuje tak např. organizace zabývající se mediací u mezinárodních konfliktů týkajících se dětí nebo Spolkový svaz pro mediaci v hospodářském a pracovním prostředí. Nicméně ani přesto není mediace v Německu využívána dostatečně. Hodina mediace může stát až 250 euro. Dohoda, která je tímto způsobem uzavřena, je vymahatelná u soudu. Ve Švédsku je v rámci trestního řízení pro pachatele i oběti zdarma (Evropská justice, 2021).

Pro členské státy EU je inspirací k provádění mediace, resp. alternativních způsobů řešení sporů (ADR) důležitá tzv. *Zelená kniha alternativních řešení sporů v občanských a obchodních věcech*. V tomto dokumentu je kladen důraz na to, aby nebyla mediace prosazována jako náprava nedostatků jednotlivých soudních soustav, ale spíše aby bylo možné realizovat více konsensuální řešení sporů, tedy byly uzavírány dohody *win-win*, v nichž není vítězů ani poražených, ale z dohody profitují obě strany (Svatoš, 2019).

3.2 Historie mediace v České republice

Mediace v kontextu, v němž je uplatňována dnes, se v českém prostředí začala rozvíjet od 90. let minulého století, a to v rámci zákona o rozhodčím řízení v samotných rozhodčích řízeních. Cílem bylo řešit některé spory mimosoudní cestou, tedy cestou mediace. Až do doby přijetí zákona o mediace však nebyl tento institut veřejností přijímán příliš kladně, a to i přesto, že byl termín mediace právně ukotven v roce 2008 v rámci novely občanského soudního řádu. Účastníci soudního řízení tedy mohli oficiálně mediaci volit. Soudy však tuto možnost příliš nevyužívaly, laická veřejnost též minimálně, a to mimo jiné i proto, že nebyly právně upraveny nároky na osobu mediátora (Vágner, 2016).

Přijetí právní úpravy mediace v roce 2008 bylo dáno přijetím *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech*. Soulad se směrnicí měl být proveden členskými státy Evropské unie (EU) do roku 2011, v České republice se tak stalo až v roce 2012 (Svatoš, 2013).

Jak doplňuje Doleček (2019), před právním ukotvením mediace byla tato činnost prováděna, a to v rámci rodinných sporů, kdy se jednalo zejména o spory rozvodové, spory týkající se péče o děti. Byla prováděna psychology v manželských poradnách, nicméně ti neměli právní vzdělání. Jak však zdůrazňuje Vráblová (2019), mediace, nebo správně rodinná terapie a mediace nejsou zcela totožné. Společnými prvky je vtahování všech zúčastněných stran do procesu mediace, zajištění bezpečí pro zúčastněné, mlčenlivost, důležitá je též důvěrnost či dobrovolná účast účastníků. Jak mediátor, tak i terapeut by měl zůstat neutrální. Ovšem např. dobrovolnost je více akcentována v rámci mediace, mediace se také nezabývá patologií rodinného systému.

Za pozornost také stojí, že v 90. letech minulého století bylo přistoupeno k experimentu nazvaného *Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež*. Inspirací byla praxe v Německu a Rakousku. Na rozvoj mediace v českých podmínkách měla vliv také Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, kdy v roce 1994 založili studenti sociální práce *Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici*. Tímto hnutím byly položeny základy pro mediaci v trestní oblasti, kterou aktuálně provádí Probační a mediační služba (Kroftová, Ouředníčková, 2005).

Svatoš (2019) konstatuje, že na základě výše uvedené směrnice byly státy EU vyzvány k tomu, aby byl institut mediace více reflektován ve veřejném diskurzu, byly prováděny osvětové

činnosti za účelem seznámit laickou veřejnost s možnostmi a výhodami mediace. Nicméně v tomto ohledu nebyly ze strany ČR provedeny potřebné kroky.

3.3 Případy vhodné pro rodinnou mediaci

Nejčastěji je k rodinné mediaci přistupováno v případě rozvodu, resp. velmi často se jedná o fázi před rozvodovou nebo před rozchodovou. Tématem bývá otázka rodičovství, tedy jak zajistit péči o děti, jak dětem sdělit okolnosti rozvodu, velké téma je majetkové vyrovnání. I když bývá účast dobrovolná, rodiče většinou přicházejí na popud OSPOD nebo soudu (Vrábelová, 2014).

Rozsah rodinné mediace je podle Brandejsové (2020) poměrně značný, nemusí se týkat pouze rozvodu. K nejčastějším tématům patří podle autorky zejména řešení následujících sporů:

- *„rovnání po rozchodových a porozvodových sporů;*
- *vícegeneračních sporů;*
- *příbuzenských sporů (např. mezi dospělými sourozenci, mezi rodiči a jejich dospělými dětmi);*
- *manželských sporů;*
- *sporů o výchovu, styku s dětmi a výživného;*
- *uspořádání bytových otázek;*
- *majetkových a finančních vztahů mezi rodinnými příslušníky (neshody kolem rozpočtu rodiny, nakládání s penězi, spory v rámci rodinného podnikání, půjčky či dluhy členů rodiny);*
- *sporů o dědictví;*
- *péče o starší či nemocné členy rodiny“.*

Rodiče mohou přicházet i se zdánlivě banálními tématy, které se ovšem v době rozvodu a po něm jeví jako velmi důležité a jejich nevhodné řešení může vést k eskalaci sporu. Pozornost je tak věnována např. způsobu výměny informace o dětech, způsobech výchovy, případy, kdy bude dítě nemocné a naruší se tak zavedený systém předávání dětí, pořizování dárků, návštěva širší rodiny.

3.4 Mediátor

Podle odstavce b) § 2 je za mediátora považována osoba, která je zapsána v seznamu mediátorů. Dle § 16 zákona o mediaci se mediátorem může stát pouze bezúhonná osoba, způsobilá

k právním úkonům, která získala magisterské vzdělání (obor není specifikován) a složila zkoušku mediátora nebo jí byla uznána kvalifikace podle jiného právního předpisu, čímž je míněno uznání odborné kvalifikace dle zákona o uznávání odborné kvalifikace. Mediátor, který tato kritéria splní, musí při mediaci užívat označení „*zapsaný mediátor*“ nebo „*zapsaná mediátorka*“. Dohled nad činností mediátora provádí Ministerstvo spravedlnosti ČR, výjimku mají advokáti. Zkouška mediátora je dle § 23 zákona o mediaci ověřením odborných znalostí a dovedností, které jsou potřebné pro výkon této činnosti. Mediátor musí být dostatečně obeznámen s problematikou mediace a dalších mimosoudních řešení sporů, včetně příslušné právní úpravy, musí prokázat znalost mediačních technik. Dále je ověřována jeho znalost základních lidských práv a svobod, občanského, obchodního a pracovního práv, rodinného práva, práva na ochranu spotřebitele, občanského práva procesního a též základů psychologie a sociologie.

Nicméně jako velmi problematická se jeví situace, kdy je možné v rámci volné živnosti užívat označení mediátor a mediaci tak provádět, a to i bez složení zkoušky mediátora a zápisu do seznamu mediátorů. Laická veřejnost se neorientuje dostatečně v dané problematice, zejména tedy ve vymezení toho, co je to mediace a kdo ji smí provádět. Na tyto samozvané mediátory se zákon o medicaci nevztahuje (Nováková, Círbusová, Piskořová, 2020).

Advokátka a specialista na rodinné právo Decroix (2017) a mediaci k tomuto dodává, že se oblast rodinného práva ocitá v poměrně oslabené pozici. V ideálním případě by měla existovat specializace na rodinné právo a v soudní síni by v rámci soudního sporu péče o dítě měli působit pouze tito specialisté, aby se spor o dítě neproměňoval v boj o vítězství namísto toho, aby bylo chráněno dítě a byla věnována pozornost vzájemným vztahům rodičů. Mediace by také dle téhož zdroje měla být více otevřena např. psychologům z manželských poraden, center pro rodinu a dalším podobným subjektům.

Je vhodné doplnit, že existuje *Evropský kodex chování pro mediátory*, v němž jsou zakotveny nároky kladené na mediátory a okolnosti poskytování mediace z jejich strany. Obsahem tohoto dokumentu jsou tak např. vymezení odborné způsobilosti, úhrada za mediaci a seznámení s ní účastníky mediace. Z hlediska etiky je kladen důraz na nestrannost a nezávislost mediátora, volbu vhodného postupu, kdy proces mediace musí být spravedlivý. K zásadám patří také zachování mlčenlivost (AMRP, n. d.).

3.5 Mediační proces a jeho průběh

V rámci samotného procesu mediace jsou nejprve účastníci seznámeni obecně s mediací, jejím průběhem, podmínkami. Mediátor se blíže představí. Zúčastněné strany jsou obeznámeny se svými právy a povinnostmi. Formálně začíná mediace uzavřením a podpisem smlouvy o mediaci, v níž jsou mimo jiné reflektovány i podmínky mediace, včetně délky jejího trvání a její úhrady. V další fázi mediace již probíhá samotný spor, kdy se obě strany informují o relevantních skutečnostech, mediátor se snaží zjistit, jaké zájmy zúčastněné strany mají. Posléze je hledáno ideální řešení sporu. Pokud je řešení nalezeno, přechází mediace do finální fáze, v níž je uzavřena mediační dohoda, v níž je i zakotven způsob řešení sporu. Za obsah dohody není mediátor odpovědný, ovšem měl by dohlédnout na to, že je v pořádku z hlediska práva. Náklady na mediaci hradí každá strana stejným dílem. Přesná pravidla mediace nemá, je do značné míry neformálním procesem (CIKR, 2022).

V předmediační fázi by se měl mediátor snažit porozumět jádru problému, sporu. Zaměřuje se na konfliktní body a zájmy či potřeby všech zúčastněných stran. Mediátor usiluje o to, aby získal všechny potřebné informace k tomu, aby plně porozuměl situaci, konfliktu, přičemž při získávání těchto informací si celou situaci či problém vhodně strukturuje (Nováková, 2022).

Dohody, které jsou v rámci mediačního procesu uzavřeny, jsou většinou dodržovány, neboť v průběhu mediačního procesu je pozornost věnována podpoře vhodné komunikace obou stran. Mediaci si obě strany hradí, jsou tak více motivovány ke kladnému výsledku. Výsledná dohoda nemusí být ovšem dodržena, a v takovém případě se většinou spor dostává k soudu (Vágner, 2016).

Henderson a Thompson (2015) zdůrazňují, že v případě rodinné mediace nebo obecně mediace, v níž je věnována pozornost primárně zájmu dítěte, je nutné zaměřit se zejména na riziko ohrožení dítěte, silné a slabé stránky rodinného systému, zjistit, co je skutečným problémem rodiny (velmi často se nejedná o problém, s kterým rodina nebo rodiče přicházejí. Problém si nechtějí nebo nemohou uvědomit, nebo jej také snaží překrýt jiným problémem), zjistit potřeby dítěte i rodičů, případně dalších zúčastněných stran.

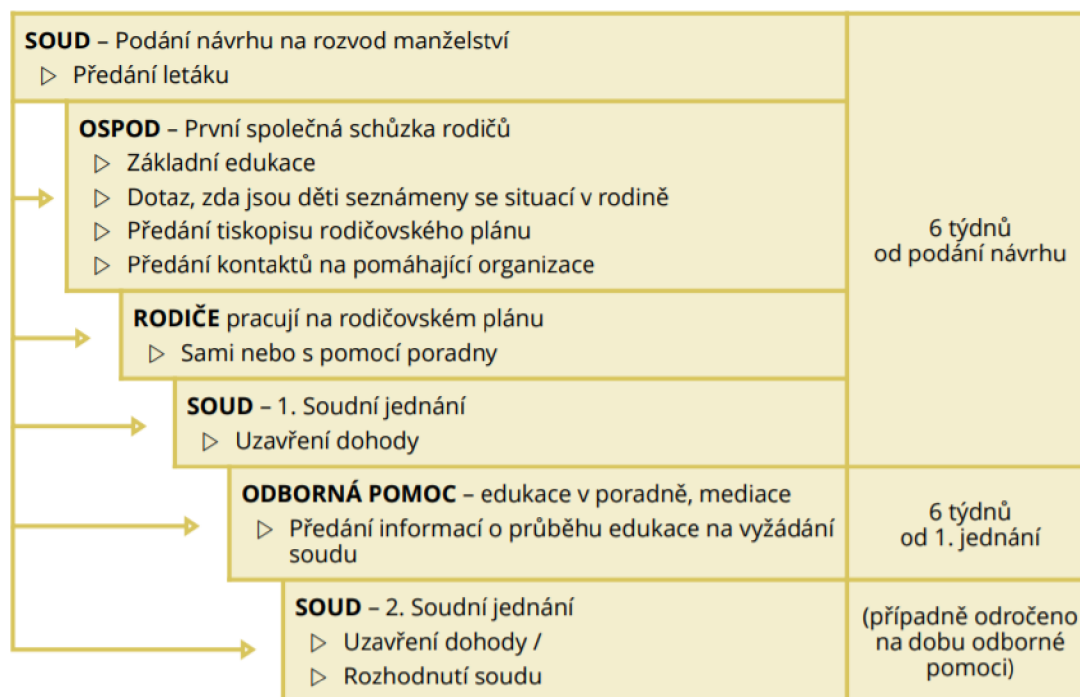
3.6 Cochemská praxe

V závěru pojednání o mediaci, zejména mediaci rodinné, je zapotřebí přiblížit tzv. Cochemský model, který je stále více uplatňován i v případě českých soudů. Jak vysvětluje Rogalewitzová (2015), název Cochemského modelu nebo též Cochemské praxe je odvozen od německého

soudního obvodu Cochem, v němž daný model v roce 1992 vznikl. Autorka podotýká, že se legislativní úprava opatrovnického řízení v Německu a v České republice v některých aspektech liší, ovšem v mnohém lze spatřovat shodné rysy. Hlavní rozdíl se týká rodičovské odpovědnosti. Tento termín v Německu neexistuje, namísto něj je užíván pojem rodičovská péče. V případě, že se v minulosti dítě narodilo rodičům, kteří žili v manželství odděleně, dítě bylo svěřeno do péče jednoho z nich, přičemž druhý rodič neměl možnost styku s dítětem, podílet se na jeho výchově apod. Jednalo-li se o nesezdané soužití, dítě bylo automaticky svěřeno do péče matky. Na soud se tak v roce 1982 obrátila skupina rodičů, která chtěla i po rozvodu společně vychovávat dítě, výsledkem bylo provedení reformy rodičovské péče v roce 1998. Od tohoto roku byla rodičovská péče stanovována oběma rodičům, jednomu byla odnímána v případě žádosti takového rodiče nebo rozhodnutí soudu, pokud by nebylo vhodné s ohledem na blaho a zájmy dítěte, aby daný rodič měl dítě v rodičovské péči. Do roku 1998 tak byl běžný stav, kdy rodiče bojovali o právo na dítě. Angažováni byli advokáti, kteří nezářídka štváři rodiče proti sobě (tato praxe je ovšem běžná i v současné době v České republice), pracovníci OSPOD a další odborníci se stávali nástrojem ve vzájemném boji rodičů. V případě neúnosnosti situace soud rozhodl o vypracování znaleckého posudku, znalec určil, komu má být dítě svěřeno, s jakým rodičem se nebude stýkat, soudce rozhodl dle posudku. Všichni účastníci sporu byli vyčerpáni, nejvíce trpělo dítě. Po soudním rozhodnutí však navíc nebylo nijak kontrolováno dodržování rozsudku, pokud jej druhý rodič nedodržel, neexistovaly nástroje, jak situaci změnit. I při dodržování rozsudku přetrvávaly spory mezi rodiči, kterých se účastnilo dítě, u kterého vznikl syndrom zavrženého rodiče, soud pak rozhodl o zákazu styku daného rodiče s dítětem na dobu neurčitou. V roce 1992 se tak sešli pracovníci OSPOD a rodinné poradny ve městě Cochen, uspořádali konferenci, na kterou pozvali všechny strany účastníci se těchto sporů. Konference probíhala bouřlivě, jednotlivé profese si vyčítaly dosavadní praxi, nicméně našla se shoda na tom, že rodiče nebojují o práva dítěte, ale o právo na dítě. Nakonec zúčastnění dospěli ke shodě, že je zapotřebí vytvořit systém spolupráce, orientovat se na dítě. O rok později byla přijata Cohemská dohoda, v níž byl vyzdvížen cíl obnovit v rámci společného úsilí schopnosti rodičů společně jednat ve věcech dítěte. Vznikla tak pracovní síť všech zúčastněných profesí, činnost jedné z nich automaticky spouští činnost další, přičemž všechny profese jsou si rovny. Dle autorky se stále schází jednou měsíčně pracovní skupina, která byla vytvořena, řeší případy z praxe, sdílí dobrou praxi apod. Postup v Cochemské praxi popisuje autorka následovně: rodiče se obrátí na advokáta, ten zrazuje rodiče od sporu, podporuje řešení v rámci Cochemské praxe, tedy využití odborníků. Pokud rodiče nesouhlasí, advokát sepíše jednoduchou dohodu, v zásadě popíše případ, soud nařídí

jednání maximálně v délce 3 týdnů od obdržení návrhu na rozvod manželství, kontaktován je OSPOD, který osloví rodinu ještě před prvním stáním. Mnoho z komunikace probíhá osobně nebo telefonicky, OSPOD nemusí soudu podávat zprávu, pracovník se však na jednání dostaví osobně. Pokud se na 1. jednání rodiče nedohodnou, soud řízení přeruší, rodiče z něj odcházejí s pracovníkem z OSPOD do poradny, domluven je první termín poradenství, nejpozději do 2 týdnů, soud oznámí další termín a do jeho doby se soudem komunikují jen advokáti. Pokud se rodiče nedohodnou, ustanoven je znalec, který funguje jako psychoterapeut, umenšuje rodičovský konflikt. Pouze pokud není uzavřena dohoda, rozhoduje soud. Pozornost všech odborníků se soustředí na dítě, k čemuž jsou vedeni i rodiče. Cílem je dohoda vytvořená rodiči. Jak autorka shrnuje, Cochemská praxe se odrazila v legislativní úpravě opatrovnických sporů, které musí proběhnout do měsíce od podání návrhu. Nicméně ne vždy v Německu soudy a odborníci postupují podle Cochemského modelu.

V českém prostředí je tento model zaváděn již delší dobu, jeho podoba v soudním regionu Vsetínska je uvedena na obrázku 1.

Obr. 1: Cochemská praxe při řešení rozvodové situace s využitím mediace

Zdroj: Nováková, Cirbusová, Piskořová (2019, s. 28)

Na obr. 1 si lze povšimnout, že celý proces interdisciplinární spolupráce při řešení rozvodu rodiny s dítětem začíná již od podání návrhu. Čas je v tomto ohledu důležitý, neboť tím, že jsou do řešení situace rodiny zapojeni ihned zkraje odborníci, s jasně daným sledem spolupráce, lze

zamezit vzniku konfliktu, nebo jeho eskalaci. Během 6 týdnů od podání návrhu bylo na uvedeném příkladu realizováno setkání s pracovníkem z OSPOD, provedena byla základní edukace, rodiče obdrželi kontakty na odborníky a postup, jak vytvořit rodičovský plán, na kterém spolupracovali (či mohou spolupracovat) sami, nebo s odborníky. Odborná pomoc zahrnuje zejména edukaci a mediaci. Výsledek je předán k soudu jako podklad k druhému jednání, na který v ideálním případě již přicházejí rodiče se společně uzavřenou dohodou.

Shrnutí:

Proces mediace je velmi náročný, přesto je velmi efektivní. Účast na něm však automaticky neznamená příznivé vyřešení sporu. Důležitá je erudice mediátora, obeznámenost jejích účastníků s podmínkami mediace, včetně poukázání na její benefity. V případě rodinné mediace je pole její působnosti velmi široké. Vhodné je, pokud je výsledná dohoda co nejvíce podrobná. Nicméně rodinná mediace může mít i různá úskalí, která se velkou měrou týkají ochoty rodičů domluvit se, resp. uzavřít dohodu. Jakou podobu může rodinná mediace mít je popsáno v kapitole páté, v rámci prezentovaných kazuistik.

II Empirická část

4 Metodika výzkumu

V kapitole je uveden hlavní cíl výzkumu a dílčí výzkumné cíle. Popsána je zvolená výzkumná strategie, metody sběru dat a jejich analýzy, volba probandů do výzkumného souboru, průběh výzkumu a zohlednění etiky ve výzkumu. Vysvětleno je, jaký byl záměr volby popsáných parametrů výzkumu, ve vztahu ke stanoveným cílům výzkumu.

4.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit míru vlivu mediace a její vhodnosti v případě, kdy dochází k nesouladu rodičů v péči o dítě.

Dílčí výzkumné cíle (DC) byly formulovány následovně:

- DC1: V čem spočívá přínos mediace k řešení nesouladu rodičů v péči o dítě?
- DC2: Jaké parametry mediace v případě nesouladu rodičů v péči od dítě přispívají ke zlepšení situace rodiny?
- DC3: V jaké míře jsou ovlivněny mediací vybrané aspekty rodičovské odpovědnosti?
- DC4: Jaké okolnosti nesouladu rodičů v péči o dítě limitují vhodnost užití mediace?

4.2 Zvolená výzkumná strategie

Vzhledem k tomu, že bylo záměrem prozkoumat zvolené téma do hloubky, tedy popsat vybrané aspekty mediace a jejich vliv na řešení nesouladu rodičů v péči o dítě, jako nejvhodnější výzkumná strategie byl zvolen kvalitativní výzkum.

Výzkum byl proveden v rámci jedné neziskové organizace zajišťující mediaci dle zákona o mediaci, spolupracující s místním soudem a OSPODem. Zvolen byl příležitostný výběr. Využito bylo osobní zkušenosti autorky práce s touto organizací v rámci studentské praxe. Tento intenzivnější kontakt s pracovníci organizace umožnil získat jejich důvěru, zejména co se týče prezentace získaných dat, ve smyslu zachování potřebné anonymity.

S pomocí jedné z pracovníků organizace byly vybrány dva případy, které byly následně intenzivně zkoumány, a to s využitím analýzy dat, rozhovoru s danou pracovnící, která pracovala s rodinou z daného případu. Zvažováno bylo doplnit tyto metody sběru dat také o pozorování, kdy by tedy byla autorka práce přítomna jednoho ze setkání v rámci mediace,

nicméně od tohoto záměru bylo upuštěno. Celý proces mediace je velmi křehký, mediátor postupně buduje vzájemnou důvěru, realizuje dílčí pokroky, a tento stav by mohl být narušen příchodem další, cizí osoby zvenčí. Jak uváděla pracovnice organizace, která s dvěma vybranými rodinami pracuje, v rámci mediace jsou probírána často velmi emočně sycená témata, pro rodiče nezřídka představuje setkání v rámci mediace zátěž, diskomfort, budované přiměří bývá zpočátku velmi křehké. Vstupem cizí osoby do tohoto procesu by mohl být průběh mediace negativně narušen.

4.3 Operacionalizace cílů

Každý z dílčích cílů byl operacionalizován do zkoumatelné podoby, konkrétně do indikátorů, umožňujících zodpovězení těchto dílčích cílů. Při operacionalizaci bylo vycházeno z teoretických východisek vztahujících se k pojmům obsaženým v jednotlivých dílčích cílech.

DC1: V čem spočívá přínos mediace k řešení nesouladu rodičů v péči o dítě?

- přínos mediace na ochotu komunikovat spolu slušně (bez komunikačních faulů, urážek apod.);
- přínos mediace na ochotu být otevřený v komunikaci (sdělovat osobní údaje, odhalující možné příčiny nesouladu v péči o dítě);
- přínos mediace na ochotu naslouchat tomu, co druhý sděluje;
- přínos mediace na ochotu nalézt smírné řešení (zájem řešit problémy, které jsou v rámci mediace reflektovány, neverbální projevy signalizující zájem o nápady druhého, jak problémy řešit);
- přínos mediace na hledání smírného řešení (přicházení s nápady, jak problém řešit, neodmítání nápadů řešení druhého rodiče)
- zájem účastnit se dalšího setkání;
- přístupnost ke změně na vlastní straně (co může rodič sám změnit, aby byl problém umenšen, odstraněn).

DC2: Jaké parametry mediace v případě nesouladu rodičů v péči od dítě přispívají ke zlepšení situace rodiny?

- aktivita na mediaci (reagování na dotazy, přicházení s vlastními nápady);
- role mediátora (schopnost klást vhodné otázky detekující problém, schopnost porozumět příčině problému, schopnost zajistit na mediaci bezpečný prostor, tj. rodiče jsou otevření, cítí se uvolněně – patrně např. z neverbálních projevů jako je poloha těla

vůči druhému rodiči, schopnost mediátora přivést rodiče k porozumění tomu, v jaké situaci se dítě ocitá, schopnost mediátora přivést rodiče k náhledu na to, že je zapotřebí zajistit dítěti klidné a příjemné dětství, tedy neohrožovat jej svým jednáním, schopnost mediátora zklidnit konflikt, který se na mediaci projeví);

- nastavení spolupráce s dalšími odborníky či subjekty relevantními pro řešení případu;
- nastavení podmínek mediace (frekvence, délka, hledání settingu, který vyhovuje oběma stranám, zahrnutí dalších stran, např. dítěte do mediace).

DC3: V jaké míře jsou ovlivněny mediací vybrané aspekty rodičovské odpovědnosti?

- vliv mediace na ochranu dítěte (tj. zajišťování fyzického a psychického bezpečí dítěte, neublížení dítěti svým jednáním, zachování dobrého obrazu druhého rodiče);
- udržování osobního styku s dítětem;
- umožnění styku dítěte s druhým rodičem se zohledněním přání dítěte;
- umožnění styku dítěte s druhým rodičem se zohledněním přání druhého rodiče;
- péče o zdravý biopsychosociální vývoj dítěte.

DC4: Jaké okolnosti nesouladu rodičů v péči o dítě limitují vhodnost užití mediace?

- psychopatologie rodiče;
- specifika jednání dítěte (negativní chování vůči rodiči)
- charakteristika dítěte (věk, vlastnosti, chování)
- nezájem rodiče účastnit se mediace;
- nezájem rodiče respektovat druhého rodiče (nechat jej domluvit, respektovat jeho názor – neshazovat ho, neurážet);
- vliv druhých blízkých osob na nesoulad rodičů;
- citové zranění zažité ve vzájemném vztahu před rozvodem;
- neschopnost odpustit druhému rodiči to, co udělal v minulosti;
- délka trvání nesouladu (zacyklení se v problému, jeho fixace);
- intenzita nesouladu (dopady na vzájemný vztah s dítětem).
- nemožnost změnit situaci (finanční, časové důvody).

4.4 Výzkumný soubor

Kritéria pro zařazení rodin do výzkumného souboru byla následující:

- souhlas rodičů s účastí ve výzkumu formou popisu případu jejich mediace;
- délka trvání mediace minimálně v rozsahu 3. setkání rodičů s mediátorem;

- spolupráce se soudem a OSPODem;
- rodiče spolu mají minimálně jedno dítě, které je předmětem nesouladu v péči o dítě.

Tato kritéria byla zvolena s ohledem na záměr popsat průběh procesu mediace, tedy vývoj mediace v ideálním případě směřující k dohodě a smíru mezi rodiči, což by v případě pouhého jednoho setkání nebylo možné. Při minimálně třech setkáním je již možné prozkoumat a popsat průběh předmediační fáze, jednotlivé fáze samotného průběhu mediace a též zkoumat, jaké změny se odehrávají na straně rodičů, konkrétně tedy změny definované dílčími cíli výzkumu (DC1, DC3), k nimž patřilo také zmapování faktorů motivace (DC2, DC4), vedoucích k popisu vlivu mediace na nesoulad rodičů v péči o dítě a též popisu okolností, které vedou k tomu, že lze mediace považovat v daném případě za vhodnou metodu ke zlepšení situace rodiny.

4.5 Organizace a průběh výzkumu

Výzkum probíhal v měsících prosinec roku 2021 a leden roku 2022. Během prosince byly vybrány dva případy, realizováno bylo studium dokumentů týkajících se případu, poskytnutých pracovníci organizace (jednalo se o spis, který obsahoval záznamy z mediace, dokumenty od soudu, OSPOD, v jednom případě také kresbu dítěte) a vedeny byly také dva rozhovory s pracovníci organizace, která mediaci v daných případech provádí.

Rozhovory byly koncipovány jako polostrukturované, což je dle Reichela (2009) nejvhodnější typ rozhovoru, neboť eliminuje nedostatky dalších dvou typů rozhovoru (strukturovaný a nestrukturovaný). V rámci polostrukturovaného rozhovoru výzkumník sestaví schéma rozhovoru, které tvoří několik otázek, jež se vážou k cílům výzkumu. Následně jsou tyto otázky pokládány komunikačním partnerům, lze však měnit jejich pořadí, zejména pak podkládat otázky doplňující, což autor doporučuje, neboť lze tímto způsobem získat velmi cenné informace, osvětlující zkoumané téma.

Schéma rozhovoru tvořily cíle výzkumu a indikátory vytvořené v rámci operacionalizace. V zásadě bylo záměrem pokládat otázky šířeji, s dalším doptáváním, aby nebyl rozhovor příliš strukturován. Velký počet indikátorů umožnil popsat detaily realizovaných mediací.

4.6 Zpracování dat

Rozhovory byly po souhlasu pracovnice organizace (mediátorky) nahrávány na diktafon, posléze přepsány do programu Microsoft Office, Word. Jejich analýza byla vedena s využitím

stanovených dílčích cílů, tedy části výroků byly tříděny do skupin dle obdobného významu, takto vzniklé skupiny výroků byly následně přiřazeny k jednotlivým dílčím cílům.

Totéž se týkalo i analýzy poskytnutých dokumentů. Z nich byly přepisována některá data, která byla opět tříděna do skupin vzniklých v rámci analýzy dat z rozhovorů. Tímto postupem se také konstitoval způsob zpracování daných výsledků. Předem bylo rozhodnuto o tom, že bude zvolena kazuistika, neboť ta umožňuje popsat určitý případ do hloubky. Chrastina (2019) vysvětluje, že se termínem kazuistika označuje buď postup zpracování (kazuistika je v tomto případě pojímána jako postup pro zpracování různých charakteristik případu) nebo je výstupem analytického postupu. Kazuistika byla pojata z hlediska tohoto druhého přístupu, neboť dle Chrastiny (2009) se jedná o retrospektivní popis postupu zpracování v podobě kazuistického výstupu.

V rámci práce s daty se také postupně formuloval způsob prezentace získaných dat. Struktura prezentovaných kazuistik zahrnuje pět oblastí, kterými jsou: popis případu, zúčastněné strany při řešení situace rodiny, rodinná mediace, aktuální stav, shrnutí případu.

4.7 Etika výzkumu

Od rodičů, o nichž je dále pojednáno v rámci prezentovaných kazuistik, byl získán ústní informovaný souhlas s účastí ve výzkumu, totéž platilo i pro mediátorku. Přislíbeno a dodrženo bylo zachování anonymity. Proto také není v práci uváděno, v jaké organizaci výzkum probíhal, ani v jakém kraji se organizace nachází.

V prezentovaných kazuistikách jsou také pozměněny údaje týkající se popisovaného případu. Jedná se zejména o data o dětech, rodičích (věk, jména apod.).

5 Výsledky výzkumu

V rámci kazuistik je nejprve popsán konkrétní případ, bez interpretace dat. Interpretace výsledků uvedených v rámci kazuistik je provedena v závěru kazuistiky, a to ve vztahu k dílčím cílům výzkumu.

V rámci prezentace výsledků jsou uváděny také přímé výroky rodičů, které byly zaznamenány v dokumentaci vedené mediátorkou.

5.1 Kazuistika 1

Popis případu

Mediace se zúčastnili rodiče, kteří mají v péči svého desetiletého syna Adama. Rodiče nebyli sezdáni, syna vychovávali společně do jeho osmi let, poté se rozešli. Matka Adama si krátce po rozchodu našla přítele, s nímž je doposud. Otec zůstal sám. Během doby od rozchodu po účast na mediaci měl tři partnerky, většinou je s Adamem seznámil.

Adam je v péči matky, po rozchodu uzavřeli dohodu, kdy otec vidá syna vždy jednou za čtrnáct dní na víkend, syna si vyzvedává ve škole v pátek po vyučování (z družiny), předává jej matce v neděli. Kromě toho měli v dohodě stanoveno, že v době, kdy nemá syna na víkend, si jej bude brát na dva dny s přespaním (úterý, středa) a též jeden den v týdnu (středa), v němž má syna na víkend.

Tato dohoda však v zásadě přestala krátce po jejím sepsání a předání na soud platit. Matka odmítá, aby si otec brával syna během týdne. Je také nespokojena s tím, jak probíhá docházka k otci. Nesouhlasí s tím, že se synem tráví málo času v přírodě, jezdí dle jejích představ málo na výlety. Syn se vrací z návštěv dle jejích slov v nepohodě, stěžuje si na novou přítelkyni otce.

Matka zvažuje, že se synem navštíví dětského psychologa, aby posoudil, zda není vhodné omezit kontakt s otcem. Zároveň chce soudně zrušit návštěvy syna u otce během týdne, chce pouze ponechat návštěvy o víkendu. S tím otec nesouhlasí.

Celkem dvakrát nastala situace, kdy matka odmítla předat syna otci poté. Jednalo se o dobu ještě před změnou předávky v rámci školy. Otec jednou zavolal Policii ČR, matka však i v tomto případě trvala na tom, že syna nepředá. Syn byl zavolán ke dveřím, na dotazy policie uváděl, že nechce být u otce. Otec se domnívá, že se u syna rozvíjí syndrom zavrženého rodiče.

Zúčastněné strany při řešení situace rodiny

Po několika situacích, kdy matka odmítla syna předat, se otec obrátil na soud. Na soudu je uplatňována Cochemská praxe. Předány byly kontakty na organizaci zajišťující mediaci. Zároveň začala s rodiči intenzivněji pracovat pracovnice z OSPOD.

Matka také navštívila se synem školního psychologa, u kterého byl syn dvakrát. Dle jejího vyjádření je vztah Adama s otcem problematický, psycholog doporučoval kontakt syna s otcem i během týdne, bez přespání u otce, kdy by měl být tento čas naplněn aktivitami příjemnými pro syna (návštěva kina, plavání apod.). S tím však matka nesouhlasí. Uváděla, že se syn z návštěv s otcem vrací v nepohodě, málo s ní mluví, ztěžuje si na to, že kontaktu s otcem bývá přítomna jeho přítelkyně. Trvá na tom, aby se se synem otec stýkal sám, s čímž ovšem otec nesouhlasí. Matka tedy tento kontakt neumožňuje.

Rodiče dosud absolvovali v rámci mediace celkem 4 sezení společně, páté, poslední sezení bylo za účasti syna.

Organizace podává na soud průběžné zprávy v dohodnutém termínu, každý z rodičů od zahájení mediace navštívil také pracovníci z OSPOD, matka dvakrát. Tento druhý kontakt ze strany matky byl z její vlastní iniciativy, matka chtěla se sociální pracovníci probrat návštěvu syna u dětského psychologa. To pracovníce OSPOD zatím nedoporučila, směřovala matku k mediátorce s tím, aby zvažila, zda nezapojit syna do mediace.

Mezi pracovníci OSPOD a mediátorkou probíhá dle potřeby (změn v situaci rodiny) telefonický kontakt. Sociální pracovnice tedy s mediátorkou konzultovala možnost zapojení syna do mediace. Mediátorka uvedla, že tento postup plánovala sama v návaznosti na průběh mediace probrat s rodiči.

Rodinná mediace

Rodinná mediace trvá vždy 1 hodinu, konce jsou dodržovány, na začátky chodil zprvu otec pozdě, což bylo následně vysvětleno tím, že se nestihne přesunout na mediaci po skončení práce, termín byl posunut o 10 minut. Frekvence je 1x 3 týdny. Mediátorka by preferovala častější kontakt, ovšem matka uvádí, že nemůže. Dle poznámek mediátorky spíše nechce.

První setkání bylo poměrně bouřlivé. Matka se dopouštěla mnoha invektiv vůči bývalému partnerovi, urážela slovně jeho i jeho přítelkyni (o bývalém partnerovi hovořila jako o *lemplovi*, přítelkyni bývalého partnera označovala jako *póvl*, *rajdu*, *špinu*. Neustále vstupovala do řeči

otci. Otec chtěl v průběhu prvního setkání z mediace odejít s tím, že to „nemá cenu“, s mediátorkou domluveno, že setrvá, matka byla požádána o slušné jednání.

V úvodu mediace byl vysvětlen účel setkání, cíl – oba rodiče za vedení mediátorky souhlasili, že jim jde o to, aby byl syn „v pohodě“, matka ovšem zdůrazňovala, že chce změnu v kontaktu, s čímž otec nesouhlasil. Z poznámek mediátorky k premediační fázi vyplynulo, že deklarovaný cíl je odlišný od toho, co chce matka: matka byla mediátorkou vnímána jako rodič, který chce mediace spíše využít ke svému prospěchu, s cílem, aby se nezdařilo dospět ke konsensu, což by matka vnímala jako důležitý podklad pro soud, na který se hodlala obrátit s žádostí o úpravu styku syna s otcem.

Otec byl hodnocen spíše jako pasivní, nestabilní: chvíli vystupoval velmi střízlivě, vzápětí byl plný hněvu. Ten však byl vždy reakcí na chování matky (urážky, vstupování do jeho hovoru). Matka po celou dobu prvního setkání dávala najevo, že je na mediaci ráda, z poznámek mediátorky však vyplývalo, že spíše tento postoj předstírala. I když během setkání souhlasila s některými výroky (např. že je bývalý partner dobrým otcem, se synem umí vycházet), stále se vzápětí vracela k tomu, že kontakt se synem není pro syna dobrý, bude chtít změnu.

Výstupem prvního setkání byla dohoda na dalším termínu se stanovením cíle sepsat si sporné body v péči, o kterých by chtěli jednat příště. Další termín však byl zrušen ze strany otce kvůli nemoci (covid-19), totéž se stalo u dalšího termínu, tentokrát pro nemoc syna, ohlásila matka. Zatímco otec rušil s předstihem několika dní, matka až v den smlouveného setkání.

Další tři sezení postupně vykazovala zklidnění situace. Matka přistoupila na to, že nebude otec a jeho přítelkyni urážet, což se jí ovšem několikrát nezdařilo, otec přecházel kroucením hlavy.

Co se týče potřeb a zájmů rodičů, u matky si mediátorka poznamenala, že chce prosadit své přání, nechce setrvat ve stávající dohodě, syna „chce pro sebe“, chce situaci kontrolovat. Otec hodnotila matka jako spíše pasivního. Měl zájem o syna, nebyl však schopen ústupků ve smyslu např. trávení volného času se synem sportem apod. Otec uváděl, že k tomu nemá dostatek finančních prostředků, na což matka oponovala, že na výlety peníze nepotřebuje, mohou jít na procházku. Matka často otcí navrhovala, co má se synem dělat, otec na to odpovídal vždy s tím, že to „není její starost“.

Podářilo se nastavit předávání informací o synovi vždy jednou za dva týdny ze strany matky otcí, podařilo se také vytvořit dílčí dohodu o tom, že se matka bude snažit nemluvit špatně o přítelkyni otce před synem. Matka také souhlasila s tím, že se otec může vídat se synem každé

úterý v měsíci, trvala však na tom, že nebude tento kontakt s přespáním. Na čtvrtém sezení se oba shodovali v tom, že se syn více k otci těší, s matkou nechce hovořit o tom, co s otcem dělá, přespát u něj přes týden nechce.

Matka uváděla, že si syn ztěžuje na to, že se mu otec nevěnuje, když u něj o víkendech je, což otec popíral a dle zlepšování vztahu s otcem na tuto skutečnost tvrzení matky příliš nepoukazovalo. Na čtvrtém sezení probrána možnost, že se dalšího sezení zúčastní i syn. Cílem mělo být získání informací od syna o tom, jak funguje u otce a matky, zda synovi na otci něco vadí, pokud ano, jaké jsou možnosti odstranění příčin této nespokojenosti. Matka zprvu nesouhlasila, s tím, jak však mediátorka soustavně oběma rodičům vysvětlovala, proč je důležité zaměřit se na zájmy syna, že syn v tomto věku otce potřebuje, otec o něj stojí, profitovat z tohoto stavu bude i matka, nakonec souhlasila. Příčinou byla i skutečnost, že se v jejím vztahu se současným přítelem začaly objevovat hádky. Přítel si přál, aby syn chodil k otci častěji, měli tak s matkou více času pro sebe. Mediátorka si k tomuto poznamenala, že je pro matku vztah s jejím současným přítelem důležitý, syna, kterého do jisté míry vnímala jako svůj majetek a partnera, byla ochotna pomyslně přesunout do pozice dítěte, v níž měl být, ovšem nikoliv proto, že by byl daný stav zdravý pro syna, ale proto, aby neztratila přítele.

Rodinné setkání trvalo hodinu a půl. První půl hodinu strávila mediátorka pouze se synem. Zjištěno bylo, že synovi vadí stávající stav. Když je s otcem, ten se snaží zjistit, zda mu matka brání v kontaktu s ním, to synovi vadí, je to jeden z důvodů, proč příliš neusiluje o kontakt s otcem. Když je u otce, otec je často s přítelkyní, netráví vůbec čas spolu, což Adamovi vadí.

Společně strávený čas na mediaci pak byl překvapením pro oba rodiče, uváděli, že takto syna nezažili. Syn hovořil o tom, že chce „klid“, že si přeje, aby mu matka věnovala méně času (méně o něj pečovala: „*už nejsem žádné mimino*“), k tátovi moc chodit nechce, vadí mu přítelkyně, resp. vadí mu, že nemají čas pro sebe. Adam vzpomínal na to, jak spolu dříve hrávali s otcem fotbal, chodili na ryby, teď už nic takového není. S přítomností mediátorky jako by syn získal odvahu říct oběma rodičům, co mu vadí, což také Adam na dotaz mediátorky potvrdil. Pro oba rodiče byl tento moment velmi důležitý: oba mlčeli, matka plakala, u čehož si mediátorka udělala poznámku, zda se nejednalo o akt manipulace vůči synovi (vzbudit v něm výčitky). Po vyzvání oba rodiče uvedli k Adamovi, že je to mrzí, že si neuvědomili, co mu vadí, a že nechtějí, aby se tak Adam cítil. Budou se snažit „polepšit se“.

Aktuální stav

Dle poznámek mediátorky a též jejich sdělení se posledním společným (rodinným) setkáním situace v rodině změnila. Další setkání mělo být za 14 dní, tentokrát bez Adama, s tím, že se Adam ještě časem znovu připojí.

Rodiče si uvědomili, možná poprvé, že svým jednáním škodí synovi. Uvědomili si také, že je jejich úkolem upozadit některé své potřeby, které jsou často spíše projevem křivdy, kterou si nesou ze vztahu, který se jim nepodařil. Zůstali v rodičovské pozici sami, tuto změnu se oba snažili do určité míry vytěsnit a nahradit vstupem do nového partnerského vztahu. Společně však být už spolu nechtějí, nicméně patrně si dle slov mediátorky uvědomili, že pokud se budou více domlouvat na péči, stanou se v tomto ohledu více partnery, bude jim v takové situaci lépe, stejně jako Adamovi. Nejsou již partnery, mohou být ovšem partnery ve svých rodičovských rolích.

Shrnutí případu

Při zodpovězení DC1 (v čem spočívá přínos mediace k řešení nesouladu rodičů v péči o dítě) z uvedených dat vyplývá, že mediace vedla u obou rodičů k poznání toho, jak důležitá je jejich role rodiče v životě syna. Nahlédli na to, jak synovi ztěžují jeho život, který mu již tak ztížili rozchodem.

Vzhledem k tomu, že se toto prozření odehrálo na posledním setkání, nelze vyhodnotit, do jaké míry se komunikace zlepšila, resp. zlepšila. Oba však hodlají v mediaci pokračovat. Definován byl nový cíl – zajistit, aby bylo Adamovi lépe. Postupně však bylo zřejmé, že se matka snaží komunikovat více slušně, méně vstupovala otci do hovoru, otec také méně „vybuchoval“.

Oba rodiče stále zůstávají ostražití vůči druhému rodiči, na setkáních se snažili co nejméně hovořit o tom, co se odehrává u nich doma, patrně z obavy ze zneužití takové informace druhým rodičem. Pro zlepšení komunikace a péče o syna je však v tomto ohledu změna žádoucí. Bylo však zřejmé, že jsou oba rodiče ochotni více si naslouchat, též nalézt smírné řešení. Dosud se nepodařilo dospět ke shodě v dílčích problematických situacích (kontakt s otcem, přehnaná péče matky o syna, menší zájem otce o syna, otec více upřednostňuje své potřeby), to se však může s ohledem na události na rodinné mediaci se synem změnit.

Co se týče DC2 (jaké parametry mediace v případě nesouladu rodičů v péči od dítě přispívají ke zlepšení situace rodiny), lze na základě zjištěných dat uvést, že bylo velkým přínosem

začlenění syna do mediace, k čemuž přispěla z určité části také kooperace s OSPOD. Jako významné se jeví nastavení settingu mediace. Frekvence jednou za tři týdny se ukázala být vhodnou, byť zprvu mediátorka soudila, že by byla vhodnější frekvence jednou za 14 dní. Nicméně delší čas mezi jednotlivými setkáními mohl vést k tomu, že si na sebe více oba rodiče zvykali, ubývalo invektiv, přibývala ochota naslouchat. Velmi důležité bylo zapojení syna do mediace, včetně toho, že s ním nejprve hovořila mediátorka.

Lze považovat za cenné poznámky mediátorky pro ni samotnou s hypotézami o tom, co je příčinou nesouladu rodičů v péči o dítě. Tyto hypotézy byly verbalizovány v rámci setkání, a i když na ně nereagovali většinou rodiče přijetím, mohly v nich rezonovat a vést k úvahám na toto téma.

K výsledkům vztahujícím se k DC3 (v jaké míře jsou ovlivněny mediací vybrané aspekty rodičovské odpovědnosti) lze uvést, že si prostřednictvím mediace mohli rodiče začít více uvědomovat obsah toho, co je to rodičovská odpovědnost. Na posledním setkání verbalizovali, a to i směrem k synovi, což pro něj patrně bylo velmi důležité, že jim na synovi záleží, a že se takto dosud patrně ne vždy chovali. Projevili v tomto ohledu také lítost. Lze předpokládat a doufat, že se toto poznání odrazí ve změně v přístupu ke styku syna s otcem a jejich vzájemném vztahu, který by mohl být nastaven jinak, což je důležité pro syna (vnímání rodičovské koalice a jejich společného zájmu o něj jako zdroj pocitu bezpečí, jistoty, otevřené budoucnosti apod.).

Z výsledkům vztahujících se k DC4 (jaké okolnosti nesouladu rodičů v péči o dítě limitují vhodnost užití mediace) je zřejmé, že je velmi limitující nezpracování si konce partnerského vztahu, zejména co se týče psychického odtruchlení, uzavření. Namísto toho patrně rodiče odehrávali své nevyřešené konflikty ve svých nových vztazích. Pokud jeden z rodičů v zásadě „bojkotuje“ mediaci, což byl zprvu případ matky, jeví se mediace jako nerealizovatelná, ovšem pokud by mediátorka situaci „vzdala“, nemohla by nastat změna na posledním setkání se synem. Limitujícím faktorem by pak byla netrpělivost mediátorky, neschopnost unést případnou frustraci z toho, že se nedaří dospět rychle k dohodě a smíru.

5.2 Kazuistika 2

Popis případu

Popisovaný případ se týká rodičů, kteří mají své dvě děti (pětiletá dívka a desetiletý chlapec) ve střídavé péči. Rozvod se odehrál před dvěma roky. Rodiče se dokázali domluvit na úpravě styku s dítětem, též majetkové vypořádání bylo bez potíží, realizován byl tedy nesporný rozvod.

Střídavá péče zprvu probíhala bez větších potíží, což bylo dáno tím, že oba rodiče prožívali svůj rozvod jako prohru. Důvodem rozvodu byla neshoda v hospodaření s financemi. Nicméně kdyby rodiče využili v té době např. rodinnou mediaci, patrně by k rozvodu vůbec nedošlo.

Mediace byla dobrovolná ze strany obou rodičů. Rodiče postupně zjišťovaly neshody ve svých sporech o výchovu, ale též úpravě styku. Matka dětí dle vlastních slov byla tím, kdo po celé dva roky bývalému manželovi ustupovala. Kdykoliv přišel bývalý manžel s požadavkem na změnu dohodnutého termínu apod., žena vyhověla, když však od bývalého manžela očekávala totéž, manžel trval na dříve uzavřené dohodě. Při snaze o nastavení jasného systému odmítal bývalý manžel hovořit s bývalou ženou o jakémkoliv změně.

Zároveň si však oba rodiče uvědomovali, že situací trpí děti. Výchova obou rodičů je v mnoha ohledech odlišná. Matka vede děti ke sportu, věnuje synovi hodně času v rámci domácí přípravy na výuku, omezuje jejich čas strávený na tabletu, zatímco otec mnohem méně strukturuje čas dětem, v jeho výchově absentuje akcent na podporu vzdělávání dětí. Matka hodnotí otce jako spíše „líného“. Namísto toho, aby šel s dětmi na procházku, tráví čas u televize, děti se mohou dívat na televizi ve svém pokojíčku, případně mohou být na tabletu, počítači. Otec také děti hodně rozmazluje, koupí jim téměř vše, o co si řeknou. Matka je zásadovější, děti dostávají větší dary pouze na narozeniny, Vánoce apod.

Vzhledem k tomu, že se matce několik měsíců nedařilo s otcem nalézt žádnou shodu v tom, co si přála v rámci styku s dětmi a výchovou změnit, obrátila se na svoji právničku, která jí však doporučila, ať nejprve zkusí rodinnou mediaci. Otec k překvapení matky souhlasil. V rámci prvního setkání uváděl, že si přál rodinnou mediaci ještě předtím, než se rozvedli.

Zúčastněné strany při řešení situace rodiny

Bývalí manželé se obrátili na neziskovou organizaci, s níž spolupracuje soud, pod nějž rodina s ohledem na své bydliště spadá a která také pro soud provádí rodinnou mediaci, resp. je jedním ze subjektů, který je soudem doporučován.

Po prvotním projednání situace bylo nejprve přistoupeno k edukaci, kterou prováděla psychologka organizace, která ovšem neprovádí mediace. Obsahem edukace byl především apel na to, aby se rodiče chovali tak, aby jejich sporem byly co nejméně zasaženy děti.

Rodičům bylo vysvětlováno, jakých komunikačních faulů se mohou dopouštět, jak na děti působí neshody rodičů apod. Oba rodiče poslouchali se zájmem, na edukaci byli aktivní, pokládali dotazy, probírali konkrétní situace. Ovšem edukace nevedla k tomu, aby byli rodiče schopni domluvit se na výchově tak, aby oběma stranám, zejména pak dětem vyhovovala.

Přistoupeno tedy bylo k mediaci, které se zúčastnili bývalí manželé. Dosud bylo realizováno pět společných setkání, kromě toho absolvoval každý z bývalých manželů jedno setkání zvlášť jen s mediátorem, přičemž do následující společného setkání byla po předchozí dohodě rodiče s mediátorem vnesena témata, která se jevila jako důležitá pro společné setkání. Individuální sezení značně změnilo průběh mediace. Otevřena byla témata, z nichž bylo patrné, že je zapotřebí zaměřit se ve větší míře na to, jakým způsobem jejich jednání ovlivňuje psychosociální vývoj dětí.

Rodinná mediace

Již v rámci předmediační fáze dospěl mediátor ke zjištění, že oba bývalí partneři nezpracovali emočně svůj rozvod, neodtruchlili skutečnost, že jejich vztah, v nějž věřili a který byl pro oba velmi kvalitní a „krásný“, skončil, a to poměrně brzy.

Zároveň však panovala shoda na tom, že je žádoucí sladit výchovné postupy, resp. tento požadavek vnášela zejména matka. Otec se mu spíše bránil, bylo však patrné, že se jedná spíše o boj s bývalou ženou než o to, že by si otec přál, aby děti odcházeli z jeho „týdnů“ k matce s tím, že si stěžují na otce, jeho absenci zájmu, v některých případech také příkré jednání.

Spor, který se jevil jako nepřekonatelný, měl podobu tlaku matky na to, aby otec změnil chování vůči dětem. Matka uváděla, že děti chodí z péče u otce, která se tedy střídá po týdnu, nepřipravené na školní výuku. V době, kdy bývají u otce, dostává syn horší známky, často kvůli tomu pláče, neboť je hodně citlivý. U mladší dcery uváděla matka, že si učitelky v mateřské škole ztěžují na to, že v době, kdy je dcera u otce, nezřídka zůstává doma, má pak potíže začlenit se do třídního kolektivu.

Otec poznámky matky o tom, že má celá situace negativní dopad především na děti, bagatelizoval se slovy, že u dětí žádné potíže nepozoruje. Děti jsou spokojené. Matka se dle

jeho slov pouze snaží, aby jej řídila, ovlivňovala jeho dosavadní život. Navíc zmiňoval, že dříve si matka nestěžovala, nerozumí tomu, proč je najednou problém. Matka uváděla, že dosud se snažila situaci přehlížet, ale od doby, kdy jsou děti emočně labilnější, dostává se jí stížností ze školy, mateřské školy, rozhodla se situaci řešit. Pokud otec nezmění svůj postoj k výchově, je rozhodnutí zažádat soud o zrušení střídavé péče, resp. žádat o svěřeni dětí do své výlučné péče, s rozšířeným stykem dětí, nebo alespoň zkrátit dobu, kdy jsou děti u otce, např. na 4 dny v týdnu s tím, že by tři dny trávily s matkou, docházely tak pravidelně do školy, mateřské školy, matka by se mohla věnovat synovi v domácí přípravě.

Každé setkání se vždy dříve nebo později stočilo k tomu, že otec obviňoval matku, že jí jde jen o moc a kontrolu nad ním, matka v těchto chvílích rezignovala, uvažovala i o tom, že mediace nemá smysl.

Samostatné setkání navrhl mediátor. Změna nastala v souvislosti s individuálním setkáním s otcem, na kterém byl bezpečnější prostor pro otevření tématu rozvodu. Otec si připustil, že nemůže své bývalé ženě odpustit, že jej opustila, resp. rozhodla se pro rozvod. V době před rozvodem měl otec finanční potíže v souvislosti se ztrátou zaměstnání. Našel si nové zaměstnání, ve kterém však pobíral méně peněz, což se styděl ženě přiznat. Začal si půjčovat peníze od přátel, což žena později zjistila. Muž vše popíral, po delší době žena rezignovala na snahu zjistit, co se děje a proč s ní muž odmítá hovořit na téma financí, hospodaří s nimi zvlášť, zatímco dříve se jednalo o společnou záležitost. Podala žádost o rozvod, s čímž muž nesouhlasil. Navrhoval manželského poradce, což žena odmítla. Podařilo se však alespoň domluvit na péči o děti a výživném, rozvod tak byl nesporný.

Na individuálním sezení si muž uvědomil, že si nepřeje obnovu vztahu. Je mu však líto, že vztah skončil, od ženy dle svého přesvědčení nikdy neslyšel, že také udělala nějaké chyby a na rozchodu se podílela. Je si vědom toho, že není psychicky v pohodě. Na děti se vždy těší, ale když je s nimi, není schopen se jim intenzivněji věnovat. Přestal jej těšit život i jeho děti. Mediátor navrhl návštěvu psychiatra pro podezření z deprese. Před posledním dosud realizovaném sezení zaslal muž mediátorovi zprávu, že mu byla diagnostikována středně těžká deprese, začíná užívat předepsanou medikaci, ovšem nepřeje si, aby tuto skutečnost věděla bývalá žena, na což mediátor přistoupil.

Aktuální stav

Do společného setkání bylo vráceno téma rozvodu, kterému bylo věnováno celé jedno setkání. Na tomto setkání žena přiznala, že lituje některých věcí, které udělala. Měla souhlasit s bývalým manželem, aby navštívili manželského poradce. Oba se však shodli opět na tom, že už spolu žít nedokážou. Na dalším sezení přiznal muž, že není psychicky v pohodě (užívání psychofarmak nepřiznal), což jej ovlivňuje v kontaktu s dětmi.

Smluveno bylo, že se po dobu jednoho měsíce bude o děti více starat bývalá žena, otec se pokusí načerpat síly a uvedl, že chce změnit svůj přístup k dětem, sladit svůj výchovný postup, střídavou péči by rád zachoval, s čímž žena souhlasila. Přeje si, aby děti byly v kontaktu s oběma rodiči. V této fázi dosud byla mediace ukončena, resp. pokračuje dále v naplánovaném sledu.

Shrnutí případu

Případ byl zvolen i přes skutečnost, že dosud nebyla uzavřena dohoda, neboť lze předpokládat, že se již stav vzájemného vztahu mezi bývalými manželi nezmění. Případ byl pro účely práce zvolen především z důvodu, že je na něm poukázáno na to, že musí mediátor skutečně „hledat mezi řádky“, pokud chce zjistit jádro problému. Zároveň je patrné, že rodičovské spory při péči o dítě mívají složité pozadí, kterému je zapotřebí porozumět. U této mediace se zpočátku bývalí partneři společně s mediátorem „motali v kruhu“, což však bylo patrně nutné, aby mohlo být nahlédnuto na to, že příčina problému leží mimo tento kruh.

Rozhodujícím okamžikem byla volba individuálních sezení. Jak bylo uváděno v teoretické části práce, mediace nemá přesně vymezenou metodiku. Je na každém mediátorovi, jeho odbornosti a umu, zkušenosti, aby dokázal vést proces mediace způsobem, který dospěje do fáze, kdy oba bývalí partneři dokážou nahlédnout na to, co je skutečnou příčinou problému, k čemuž je přivádí mediátor. Teprve od tohoto momentu lze vést mediaci k uzavření dohody mezi bývalými manželi, partnery.

První dílčí cíl DC1 byl ve znění: V čem spočívá přínos mediace k řešení nesouladu rodičů v péči o dítě? Jak již bylo uváděno, mediace umožňuje nahlédnout na situaci, v níž se strany ve sporu ocitají, a to odlišným způsobem, než se dosud těmito stranám dařilo. Cílem je získání konsensu na tom, co je hlavní příčinou problému. Tu partneři nejsou schopni většinou odhalit, neboť jsou

ve sporu dlouho, jsou v něm emočně angažováni, nesou si s sebou svá zranění a bojují nikoliv o moc, ale spíše o zachování „své tváře“, svého kladného sebepojetí. Pro partnery bývá obtížné přiznat ve sporu svůj podíl viny na situaci, nebo se partnerovi otevřít v tom, co je trápí. Mediace, jestliže je vedena citlivě, s možností zachovat oběma partnerům důstojnost, ale též hranice, které nechtějí překročit, umožňuje tyto bariéry dosažení shody překonat.

Druhý dílčí cíl DC2 byl formulován následovně: Jaké parametry mediace v případě nesouladu rodičů v péči od dítě přispívají ke zlepšení situace rodiny? V tomto případě se jednalo o osobnost mediátora a citlivé vedení případu, v němž bylo rozhodnuto o tom, že průběhu situace napomůže změnit setting a proložit společná setkání individuálními. Mediátor se nesmí obávat zkoušet nové postupy.

Třetí dílčí cíl DC3 zněl: V jaké míře jsou ovlivněny mediací vybrané aspekty rodičovské odpovědnosti? Jak bylo na tomto příkladu poukázáno, mediace umožňuje uvědomit si ze strany bývalých partnerů, že v jejich sporu jde primárně o blaho jejich dětí. Jedná se tedy o skutečné porozumění tomu, co je obsahem rodičovské odpovědnosti.

V rámci čtvrtého dílčího cíle DC4 bylo zjišťováno, jaké okolnosti nesouladu rodičů v péči o dítě limitují vhodnost užití mediace. Z výsledků vyplývá, že se mnohdy může jednat o osobní zranění bývalých partnerů, zcela jistě nedostatečně vedenou komunikaci, která je zatížena silnými emocemi. Nepříznivá je též délka trvání nesouladu, která nepřispívá nalezení řešení. Vstup mediátora do konfliktu bývalých partnerů umožňuje přerušit zacyklení vztahu, nahlédnout na spor jiným pohledem.

6 Diskuse

Cílem popsaného výzkumu bylo zjistit míru vlivu mediace a její vhodnosti v případě, kdy dochází k nesouladu rodičů v péči o dítě. Jak je z prezentovaných výsledků patrné, míra vlivu mediace v případě nesouladu rodičů v péči o dítě závisí na mnoha faktorech. V zásadě může být velmi silná a natolik zásadní, že se podaří mediátorovi společně se zúčastněnými stranami dosáhnout změny pohledu na problém, s nímž obě strany za mediátorem přicházejí, což se jeví jako klíčové pro realizaci změny.

Erikson a McKnight Erikson (1988, s. 4-6), konstatují, že rodinná mediace napomáhá páru zabývat se praktickými a emocionálními tématy v komunikačním procesu. Důležitým nástrojem je neutralita mediátora. Mediace brání tomu, aby existující konflikt přerostl v destruktivní.

Nicméně pochopitelně pokud pár nemá zájem svůj konflikt skutečně vyřešit, překlenout, nebo spíše zvládnout, a to se zachováním důstojnosti obou stran a přínosu tohoto řešení zejména pro děti, jen stěží může mít mediace na nesoulad rodičů jakýkoliv vliv.

Riziko destruktivity bylo možné vnímat u obou prezentovaných případů. V kazuistice 1 bylo uváděno, že matka měla tendenci dítě takřka zcela oddělit od otce. V tomto případě lze uvažovat o syndromu zavrženého (ocizeného) rodiče. U tohoto pojmu je ovšem vhodné se pozastavit.

Odborníci jej považují za velmi kontroverzní. Jeho autorem je R. A. Gardner, v angličtině se jedná o termín *parental alienation syndrome*, tedy doslovně přeloženo o syndrom rodičovské aliance, který je v českém prostředí překládán jako syndrom zavrženého rodiče, případně vhodněji jako syndrom odcizeného rodiče. Ovšem již sám Gardner zdůraznil, že o výskytu tohoto fenoménu lze uvažovat pouze v případě, že odcizený rodič nezavdal žádnou příčinu pro nenávisť, kterou k němu dítě cítí. Tento jev se objevuje pouze v rámci opatrovnických sporů. Rodič, který s dítětem má navázanou silnou alianci, rozchod nezpracoval, dítěti dává najevo, že je tím jediným (dobrým), co mu zůstalo, odcizený rodič je vyobrazován jako zcela špatný (ten, kdo zapříčinil rozchod, má charakteristiky, kvůli kterým s ním nelze žít), což dítě postupně přijímá (zrcadlí), čímž je situace pro „bezproblémového“ rodiče vyřešena, je spokojený, dítě však strádá (Novák, Průchová, 2007; Syptáková, 2016).

Mercer a Drew (2022) však varují před černobílým vnímáním syndrom zavrženého (odcizeného) rodiče, tento koncept nepovažují za vhodný k užívání. Kritizují stav, kdy jej velkou měrou zohledňují soudci nebo sociální pracovníci ve snaze ochránit rodiče, kterému je

bráněno ve styku s dítětem. Podle autorů je vycházeno z premise, že v okamžiku, kdy dítě preferuje jednoho rodiče, automaticky to znamená, že odmítá druhého rodiče. Ve skutečnosti však může dítě odmítat např. pobyt v místě nového bydliště rodiče, kontakt s jeho novými, nevlastními sourozenci, přičemž odmítání není v těchto případech namířeno přímo proti rodiči, ale proti konkrétním okolnostem styku s ním. Ty však nebývají dostatečně prozkoumány, v některých případech naopak dochází k tomu, že je dítě bez dostatečného posouzení situace odloučeno buď od „zavrženého“ rodiče, nebo od rodiče, který na nechuť dítěte stýkat se s bývalým partnerem upozorňuje. Vždy však primárně trpí dítě. Právě tuto skutečnost považují autoři za problematickou: i když je v těchto případech zdůrazňován zájem dítěte (mnohdy dávám ve snaze bojovat proti zneužívání syndromu zavrženého rodiče do souvislosti s právem dítěte na styk s oběma rodiči), často naopak dochází k tomu, že zájem dítěte není dostatečně reflektován.

Matka z kazuistiky 1 se jeví jako dokonalá, pečující matka (se synem se učí, dbá o péči syna natolik, že je ochotná navštívit s ním dětského psychologa, aby zkoumal blaho dítěte, je tím, kdo nabízí dítěti stabilní prostředí, je stále s jedním partnerem, na rozdíl od otce). Výchova otce je jiná, především je však z kazuistiky patrné, že má matka potíže se současnou partnerkou otce, lze uvažovat o tom, že se jí dosud nepodařilo plně zpracovat rozchod s bývalým partnerem. Je možné, že by ani nechtěla s partnerem znovu žít, nicméně jak uvádí Kožinová (2020), v rámci rozvodu je nutné zpracovat ztrátu, která se týká nejen ztráty partnera jako takového (a který je např. v novém vztahu), ale též ztráty dosavadních investic, a to jak materiálních, tak i citových, sociálních apod. Může se jednat také o představu (i neuvědomovanou), že lze partnera vlastnit, ovládat jej, kontrolovat jej.

Až poté, co bylo provedeno společné setkání obou rodičů a Adama, mohla matka vnímat, že dítě není v této situaci zcela spokojeno. To vyžaduje určitou míru sebereflexe, schopnost přiznat si chybu, kdy je primární láska k dítěti. Ta vedla k tomu, že byla matka Adama schopna syna skutečně poslouchat. Zároveň bylo nutné určitého odstupu, zprostředkovaného mediací: v tomto případě mohla matka nahlédnout na to, jak se chová, i když původní záměr byl získat dítě do ještě rozsahem větší péče. V tomto ohledu je pochopitelně důležité, aby mediátor dokázal tento odstup zprostředkovat.

Vývojovým tématem je separace. Když se narodí dítě, stává se závislým na primárním pečovateli. Postupně se však z tohoto úzkého vztahu vymaňuje, celý proces separace by měl být ukončen na konci dospívání. V zátěžových situacích může člověk regredovat na nižší

úroveň, může pociťovat větší potřebu závislého vztahu (Pöthe, 2020). Proto je také natolik častý syndrom odcizeného rodiče, na který lze patrně nahlížet také jako na proces problému v separaci z partnerského vztahu, kdy je nejistota rodiče z nové situace vyřešena připoutáním si dítěte k sobě. Zcela jistě může být v pořádku být s dítětem v alianci, ovšem tento úzký vztah by neměl být na překážku vztahu s druhým rodičem.

Dalším aspektem, u kterého je vhodné se pozastavit, je vstup do mediace, a to konkrétně dobrovolný vstup. To, že je mediace dobrovolná (Vágner, 2016), ještě nutně neznamená, že partneři skutečně chtějí svůj problém vyřešit. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že se jedná o společný problém. Uvědomění si, že problémem není muž nebo žena v páru, je z tohoto hlediska klíčové a umožňuje také, aby partneři v konfliktu byli schopni usednout k pomyslnému jednacímu stolu. I toto je určitá neutralita, v psychoterapeutické praxi nebo i v rámci mediace se užívá termín externalizace problému. Externalizace problému značí podle Gjuričové a Kubičky (2009) umístění problému mimo jedince nebo pár v konfliktu. Autoři uvádějí, že je tato představa pro mnohé účastníky mediace nebo párové terapie zcela nová, podle autorů tomu tak ovšem není. V pradávné historii docházelo k vymýtlání d'ábla – problém, který jedinec měl, byl tedy označen za d'ábla nebo d'áblovo dítěte. Tento prvek je v rámci mediace velmi důležitý.

Pochopitelně účastníci mediace mohou sice deklarovat, že problém vyřešit chtějí, ovšem toto přání může existovat na racionální, vědomé úrovni, nemusí tak být ovšem prožíváno. To byl příklad popsáný v kazuistice č. 2. I když muž přišel na mediaci, docházel na ni pravidelně, neuvědomoval si, že stále neodtruchlil konec vztahu, neodpustil sobě a/nebo bývalé ženě. Jak vysvětluje Hellerová (2012, s. 274), psychoanalýza tento stav označuje termínem nevědomý konflikt. Jedná se o nevědomý konflikt mezi rozporupnými impulzy a zákazy, které jedince ohrožují. Dochází poté k užívání různých obranných mechanismů, které jsou však maladaptivní. Konflikt přetrvává. Jeho uvědomění si však konflikt odstraňuje, společně s nepříjemnými pocity, které se s ním pojí.

Pro muže z kazuistiky č. 2 mohlo být nepřipustné uvědomit si a prožít, že mu bývalá žena chybí, že je mu líto, že vztah nedopadl dobře, že udělal některé chyby, nebo že se na svoji bývalou ženu zlobí. Jako rodič by měl být uvědomělý, po dvou letech od rozvodu by již měl mít situaci zpracovanou. Nicméně silné emoce a neuzavření konce vztahu ponechává v jedinci emoce, které se s ním pojí. Rozvod je ztrátou, má velmi negativní dopad na jedince, zejména pak děti. Připustit si, že rodič způsobil svému dítěti bolest, ztížil jeho život, může být problematické.

Na tomto místě je vhodné poukázat na patrně nejdůležitější aspekt mediace, kterým je získání rodičů účastníků se mediace ke spolupráci. Jak bylo v teoretické části uváděno, že se mediátor snaží zjistit, jaké zájmy zúčastněné strany mají. Posléze je hledáno ideální řešení sporu. Pokud je řešení nalezeno, přechází mediace do finální fáze, v níž je uzavřena mediační dohoda, v níž je i zakotven způsob řešení sporu (CIKR, 2022).

Z tohoto krátkého popisu procesu mediaci by bylo možné vyvodit závěr, že je klíčové pochopit, v čem spočívá problém, následně nalézt vhodné řešení. Ovšem pokud nebudou obě strany skutečně chtít problém řešit, nikdy patrně nedospějí do situace, kdy budou skutečně vnímat problém (tj. zájem dítěte) a budou se jej snažit řešit. Mediátor musí být schopen získat rodiče ke spolupráci, a to ke skutečné spolupráci, která není totéž, jako se dobrovolně mediace účastnit. Mediátor musí být schopen nalézt a vytvořit takový setting celého procesu a vzájemného setkání obou rodičů, aby ti byli skutečně schopni naslouchat tomu druhému. Na tomto místě je zapotřebí zdůraznit, že se může jednat o zcela první moment, kdy se budou oba bývalí partneři skutečně vnímat. Neochota nebo neschopnost vnímat partnera byla patrně u velké části párů v mediaci důvodem, proč se na mediaci očitli, resp. proč se rozvedli, rozešli.

V souvislosti s tím je vhodné pozastavit se u osoby mediátora, resp. jeho osobnosti. V teoretické části práce byly uvedeny požadavky, které jsou v platné právní úpravě vztaženy k roli mediátora. Ty se z velké části týkají vzdělání, povinnosti složit předepsanou zkoušku apod. Holá (2013) zdůrazňuje vzdělání, a to i průběžné, v rámci pokračujících výcviků, které dávají možnost i určité sebereflexe a práce na sobě. Nicméně lze považovat za klíčové spíše charakteristiky, které zdůrazňuje Kopřiva (2016), který se zabývá nároky kladené na pomáhající profese, přičemž zdůrazňuje vztah, který vzniká mezi odborníkem a klientem, kdy u odborníka poukazuje na zralost osobnosti, empatii, schopnost sebereflexe, vyřešení vnitřních konfliktů (syndrom pomocníka, potřeba moci a kontroly, která může být v rámci „pomáhání“ snadno zneužita). Zcela jistě je důležité, aby byl mediátor patřičně vzdělán, rozvíjel sám sebe. Nicméně bez toho, aby byl zralou osobností, nelze tuto práci optimálně provádět.

Bylo by možné uvést další bariéry, které brání tomu, aby byla mediace úspěšná. I když může být mediace úspěšná až v 80 % (Doleček, 2019), stále existují případy, kdy úspěšná není. Mediátor nemůže zlomit vůli zúčastněné strany, nebo pomoci vyřešit její problém, pokud tato strana nechce. Navíc mediátor sám může být emočně angažován v určitém případě, může být zatížen svými starostmi, případ pro něj může být náročný. Důležitá je otevřenost, která následně přináší do komunikace v rámci mediace nové informace. Je pak na zúčastněných stranách, jak

k nim přistoupí. Pro osobu mediátora je pak klíčové neustále reflektovat svoji pozici a dávat do popředí zájem klientů, podobně jako by měli klienti (rodiče) dávat do popředí zájem dítěte.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit míru vlivu mediace a její vhodnosti v případě, kdy dochází k nesouladu rodičů v péči o dítě. K tomuto cíli byly v rámci realizovaného výzkumu přidány i čtyři dílčí cíle, v nichž byla věnována pozornost přínosu mediace, jejím efektivním parametrům, vlivu mediace na rodičovskou odpovědnost a též okolnostem, které limitují využití mediace při nesouladu rodičů v péči o dítě.

Výzkum byl koncipován jako kvalitativní. Výsledky jsou uvedeny v podobě dvou kazuistik, v nichž jsou popsány dva procesy mediace, každý s odlišným výsledkem, byť je jim společný prvek příznivého dopadu na řešení rodičovského konfliktu, zasahujícího primárně děti rodičů.

Zároveň je však v těchto kazuistikách obsažen ještě jeden prvek, který je zcela zásadní: mediace musí být dobrovolná, aby mohla vést ke shodě znesvářených stran. Současně však také musí být obě strany ochotny jednat, případně i ustoupit, obecně domluvit se a uzavřít dohodu, která by měla být výstupem mediace. Bez této podmínky je veškerá práce mediátora zbytečná, nicméně mediátor může být tím, kdo přiveden stranu v konfliktu k rozhodnutí, že chce svoji situaci skutečně změnit.

V práci bylo poukázáno na velké množství faktorů, které ovlivňují průběh mediace, ale též její využitelnost a výsledek. I když je v práci vyzdvihován přínos mediace, platí, že mediace nepřináší vždy kýžený, tedy kladný výsledek v podobě shody znesvářených stran. To ovšem neznamená, že není účinná.

Popsané kazuistiky reflektují postup, který je známý jako tzv. Cochemská praxe. Mediace se v tomto modelu stává jedním z prvků při řešení rozvodové/rozchodové situace, do které jsou vtaženy děti. Je prvkem velmi důležitým, ovšem prvkem zásadním je ochota společně jednat a zapojení všech relevantních stran.

Míra vlivu mediace je tedy dána tím, o jaký případ se jedná, jaká je osobnost rodičů, ale též mediátora, roli má odbornost a zkušenosti mediátora. V diskusi byla zdůrazněna nutnost určité zralosti osobnosti mediátora a jeho dovednost přivést obě strany k tomu, aby si dokázaly naslouchat a skutečně se společně zaměřily na zájem dítěte.

Přínos mediace je zcela jistě nezpochybnitelný. Kromě vyřešení rodičovského sporu, který vede k vhodnější saturaci potřeb dítěte, zklidnění rodinné situace, ale též možnosti uzavřít si pro oba bývalé partnery tuto jejich společnou životní etapu, se tedy jedná také o možnost osobnostní

růstu pro dítě i rodiče. V tomto ohledu je také možné akcentovat podporu a rozvoj rodičovské odpovědnosti.

Efektivní parametry mediace, které byly předmětem jednoho z dílčích cílů, již byly shrnuty. V zásadě lze považovat za nejdůležitější odbornost mediátora, jeho osobnostní zralost, ale také osobnostní zralost obou rodičů a jejich nacházejí se v situaci, kdy mohou překročit své aktuální potíže a ztráty, a soustředit se skutečně na dítě a řešení sporu s bývalým partnerem.

Výsledky výzkumu nelze generalizovat. Každý případ řešený v mediaci je specifický. V předložených kazuistikách se některá témata opakovala (tendence zabránit druhému rodiči v kontaktu s dítětem, resp. tento kontakt značně omezit, nezpracování rozchodu v emoční rovině, ve smyslu odtruchlení konce vztahu a vyrovnání se se ztrátami, které z konce vztahu vyplývají), záměrem však bylo poukázat na to, že konkrétní řešení bývá vždy jedinečné. V prvním případě bylo důležité přizvat do mediace dítě, ve druhém případě naopak pomohlo rozdělit bývalé partnery, proložit společné setkání jedním individuálním s každým z nich.

Bylo by zcela jistě cenné zaměřit se na to, do jaké míry dochází k těmto postupům (přizvání dítěte do mediace, kombinace společných setkání s individuálními), k čemuž by bylo vhodné provést další výzkum, v tomto případě však kvantitativní.

Za jeden z hlavních přínosů práce lze považovat zaměření se na téma, které je důležité, přičemž jak je zřejmé, i přes přínos mediace není dostatečně mediace realizována, stejně jako dosud není širěji uplatňován v řešení opatrovnických sporů Cochemský model. Je důležité, aby byla s přínosem rodinné mediace dobře obeznámena veřejnost, neboť ta ji také může nejvíce využít. V tomto ohledu lze apelovat především na soudy, ale též Asociaci mediátorů ČR, která by se měla zaměřit na osvětu této velmi efektivní metody řešení rodičovského konfliktu. Pochopitelně rodinná mediace nemusí být využita pouze v rámci rozvodu. Vždy je vhodnější prevence než řešení následků konfliktu.

Seznam použité literatury

- AMRP. *Evropský kodex chování pro mediátory* [online] n. d. [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://www.amcr.cz/dokumenty/Evropsky-kodex-pro-mediatory.doc>
- ANON. *Historie mediace v České republice*. [online] 2022 [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://www.mediace-brno.cz/historie-a-zkusenosti.html>
- BRANDEJSOVÁ, Veronika. *Rodinná mediace*. [online] 2020 [cit. 2022-01-28]. Dostupné z: <https://www.brandejsova.cz/rodinna-mediace/>
- CIKR. *Pojem mediace*. [online] 2022 [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://www.cikr.cz/mediace-jake-prinasi-vyhody/>
- ČSÚ. *Rozvody podle příčiny rozvratu manželství* [online] Praha: Český statistický úřad, 2020 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768536/13006720rc10.pdf/3a382450-d60a-43cc-bc1f-63372578910e?version=1.1>
- DECROIX, Eva. *Nadace naše dítě* [online] 2017 [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://www.decroix.cz/pro-bono/>
- DOLEČEK, Marek. *Mediace jako alternativa k soudnímu řízení*. [online] 2019 [cit. 2022-01-22]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/mediace-jako-alternativa-k-soudnimu-rizeni-ppbi/>
- ERIKSON, Stephen K. and Marilyn S. McKNIGHT ERIKSON. *Family Mediation Casebook: Theory and Process*. New York: Brunner/Mazel, 1988. 248 p. ISBN 0.87630-525-7.
- EVROPSKÁ JUSTICE. *Mediace v zemích EU*. [online] 2021 [cit. 2021-01-23]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/64/CS/mediation_in_eu_countries?SWEDEN&member=1
- FUČÍK, Petr. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6093-7.
- GJURIČOVÁ, Šárka, KUBIČKA, Jiří. *Rodinná terapie: systematické a narativní přístupy*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2390-7.
- HAMPLOVÁ, Ludmila. Sociologie rodiny. In: ŠUBRT, Jiří a kol. *Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 9-20. ISBN 978-80-246-2558-4.

- HELLEROVÁ, Pavla. Neurotické poruchy. In: RABOCH, Jiří, PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Psychiatrie*, 2012, s. 274-285. ISBN 978-80-246-1985-9.
- HENDERSON, Donna A., THOMPSON, Charles L. *Counseling Children*. 9th ed. Boston: Cengage Learning, 2015. ISBN 978-1-285-46454-1.
- HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6.
- CHRASTINA, Jan. *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5373-6.
- KOLAŘÍK, Marek. *Interakční psychologický výcvik pro praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4450-6.
- KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Vyd. 8. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1147-1.
- KOŽINOVÁ, Dagmar. *Rozchod jako nový začátek*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-1962-8.
- KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-411-3.
- KROFTOVÁ, Andrea, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka. Sociální práce v rámci probační a mediační služby. In: MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, s. 283-298. ISBN 80-7367-002-X.
- KUKLA, Lubomír a kol. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-3874-1.
- LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MATĚJČEK, Zdeněk; DYTRYCH, Zdeněk. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-897-0.
- MATOUŠEK, Oldřich; PAZLAROVÁ, Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.

MEDIAN. *Potřeby rozcházejících se rodin v ČR – výsledky dotazníkového šetření*. [online] Praha: Aperio, 2020 [cit. 2022-01-28]. Dostupné z: https://aperio.cz/wp-content/uploads/2020/08/Rozchody-rodiny-CR_vysledky-vyzkumu.pdf

MERCER, Jean, DREW, Margaret (eds.). *Challenging Parental Alienation: New Directions for Professionals and Parents*. New York: Routledge, 2022. ISBN 978-0-367-55976-2.

MIKULKOVÁ, Milena. *Hlavu vzhůru po rozvodu?! Cesta k fungujícímu rodičovskému týmu*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-1702-4.

NOVÁK, Tomáš, PRŮCHOVÁ, Bohumila. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1449-3.

NOVÁKOVÁ, Vladislava. *Předmediace* [online] 2022 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://rodinnamediace.cz/rodinna-mediace-humpolec/o-rodinne-mediaci/>

NOVÁKOVÁ, Markéta, CIRBUSOVÁ, Martina, PISKOŘOVÁ, Irena. *Proces etablování interdisciplinární spolupráce v opatrovnickém řízení*. [online] Karviná – Nové město: Akademický ústav Karviná, 2020 [cit. 2022-01-14]. Dostupné z: https://www.akademickyustav.cz/domains/akademickyustav.cz/wp-content/uploads/2020/06/proces_etablovani_interdiscinarni_spoluprace_v_opratvovnickem_rizeni_METODIKA.pdf

NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-9135-7.

OREL, Miroslav; OBEREIGNERŮ, Radko, MENDEL, Andrej. *Vybrané aspekty sebepojetí dětí a adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-4991-3.

PÖTHE, Petr. *Emoční poruchy dětství a dospívání*. 3., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2020. ISBN 987-80-271-1038-4.

POUPĚTOVÁ, Šárka. *Netrapte se po rozvodu*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2046-3.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. Představení Cochemské praxe. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana, CIRBUSOVÁ, Martina (eds.). *Cochemská praxe v České republice. Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodní ochranu dětí. 14.-15. 5. 2015 v Brně*. Brno: Tribun EU, 2015, s. 5-12. ISBN 978-80-263-0999-4.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.

SYPTÁKOVÁ, Barbora. Když dítě odmítá jednoho z rodičů aneb „ale on k tobě přece nechce jít!“. In KOLARÍK, Marek (ed.). *Sborník příspěvků z XIII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: Partnerství a rodičovství – synergie a konkurence*. Olomouc: Asociace manželských a rodinných poradců, 2016, s. 56-61. ISBN 978-80-244-5035-3.

SVATOŠ, Martin. *Evropské aspekty mediace a dalších ADR*. [online] Praha: E-pravo, 2013 [cit. 2022-01-22]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropske-aspekty-mediace-a-dalsich-adr-88570.html>

ŠEVČÍK, Ludvík ml. et al. *Vyznejte se v novém občanském zákoníku. Nejběžnější životní situace z pohledu občanského práva*. Brno: BizBooks, 2013. ISBN 978-80-265-0071-1.

ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-179-3.

ŠÍNOVÁ, Renáta, KAPITÁN, Zdeněk a kol. *Rodina v mezinárodních souvislostech*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-397-1.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

VÁGNER, Jiří. *Mediátor versus advokát, role advokáta v mediaci*. [online] Praha: E-pravo, 2016 [cit. 2022-01-22]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/mediator-versus-advokat-role-advokata-v-mediaci-103444.html>

VOJÁČKOVÁ, Adéla. *Rodičovská odpovědnost ve světle nejnovější judikatury Ústavního soudu*. [online] Praha, 2016 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/rodicovska-odpovednost-ve-svetle-nejnovejsi-judikatury-ustavniho-soudu-100439.html>

VRABCOVÁ, Dana. *Rodinná mediace: cesta k řešení sporů mezi rozvádějícími se rodiči* [online] 2014 [cit. 2022-01-22]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/rodinna-mediace-cesta-k-reseni-sporu-mezi-rozvadejicimi-se-rodici>

VRABCOVÁ, Dana. *Podobnosti a rozdíly mezi systemickou rodinnou terapií a facilitativní rodinnou mediací I.* [online] 2019 [cit. 2022-01-22]. Dostupné z: <http://soft-zs.cz/item/307-vrabcova-dana-podobnosti-a-rozdily-mezi-systemickou-rodinnou-terapii-a-facilitativni-rodinnou-mediaci>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci).

Poděkování

Dovoluji si tímto poděkovat a vyjádřit vděk Judr. et. Mgr. Filipovi Rigelovi, Ph. D. za to, že přijmul vedení mé bakalářské práce, za pomoc při hledání zdrojů, za užitečné rady co se zpracování a úplnosti práce týká, za jeho podporu po celou dobu zpracování mé práce.

Děkuji mé rodině a přátelům za podporu a pomoc při studiu a za trpělivost při tvorbě bakalářské práce.